

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Elitfotbollsspelares självbedömning

Jonas Karlén

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: Examensarbete i pedagogik och didaktik
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt/2013
Handledare: Stefan Johansson
Examinator: Mikael Nilsson
Rapport nr: [VT13-IPS-03 PDGX61](#)

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: Examensarbete i pedagogik och didaktik
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt/2013
Handledare: Stefan Johansson
Examinator: Mikael Nilsson
Rapport nr: [VT13-IPS-03 PDGX61](#)
Nyckelord: Självmbedömning, självreglerat lärande, elitfotbollsspelare

Syfte: Uppsatsens syfte är att belysa huruvida svenska elitfotbollsspelares bild av sina matchprestationer är rimliga och därmed utgör en god grund för ett självreglerat lärande.

Teori: Uppsatsen grundar sig på socialkognitiv teori om självreglerat lärande. Här tas främst Banduras begrepp *upplevelse av den egna förmågan* och Zimmermans socialkognitiva modell för självreglering upp. Dessutom presenteras teori om inre feedback och självinstruktion. Slutligen tas begreppen självbedömning och självutvärdering, och deras förhållande till det självreglerade lärandet, upp.

Metod: 22 svenska elitfotbollsspelare bedömde sina prestationer i 1-5 matcher per spelare. Spelarens tränare bedömde spelarens prestation i samma matcher. Bedömningarna gjordes på en 7-gradig ordinalskala i webbenkät med fyra frågor som stod för varsin del av prestationen. Korrelation (Pearsons r), andel överensstämmelse och andel över- och underskattade prestationer uppmättes och analyserades. Måtten jämfördes mellan manliga och kvinnliga spelare, utifrån tre åldersnivåer, och utifrån tre prestationsnivåer. Dessutom mättes separat överensstämmelse mellan spelar- och tränarbedömningar för de fyra delarna av prestationen.

Resultat: Svenska elitfotbollsspelares förmåga att bedöma sina matchprestationer är, i korrelationsmått, något lägre än vad tidigare forskning visar om samma förmåga hos skolelever. Det är vanligare att svenska elitfotbollsspelares självbedömningar avviker än överensstämmer med deras tränares bedömningar. Kvinnliga elitfotbollsspelare tenderar att underskatta sina matchprestationer. Sett till hela urvalet visas högst förmåga att bedöma sina prestationer när prestationerna är låga. Höga prestationer tenderar att underskattas mer än medelhöga och låga prestationer.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till de spelare och tränare som har lagt tid på att delta i min undersökning. Dessutom vill jag tacka min handledare Stefan Johansson vid Göteborgs Universitet och Urban Hammar vid Svenska Fotbollförbundet för värdefulla frågor, kommentarer och synpunkter under arbetets gång. Tack!

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Syfte och frågeställningar	1
1.3	Begreppsgenomgång	2
1.3.1	Självreglerat lärande	2
1.3.2	Upplevelsen av den egna förmågan	3
1.3.3	Självbedömning och självutvärdering	3
2	Teoretisk anknytning	4
2.1	Självreglerat lärande	4
2.1.1	Olika perspektiv på självreglerat lärande	4
2.1.2	Socialkognitiv teori	5
2.1.2.1	Upplevelsen av den egna förmågan	6
2.1.2.2	Zimmermans socialkognitiva modell för självreglering	7
2.1.3	Självinstruktion och inre feedback	10
2.2	Självbedömning och självutvärdering	11
2.3	Tidigare forskning	12
3	Metod	14
3.1	Datainsamling	14
3.1.1	Tillvägagångsätt	14
3.2	Undersökningsgrupp	14
3.2.1	Urval	15
3.2.2	Bortfall	15
3.3	Variabler	16
3.4	Mätinstrument	18
3.5	Analysmetod	18
3.5.1	Koppling till syfte och frågeställning	20
3.6	Studiens tillförlitlighet	20
3.6.1	Reliabilitet	21
3.6.2	Validitet	21
3.6.3	Generaliserbarhet	22
3.7	Etik	22
4	Resultat	24
4.1	Svenska elitfotbollsspelares förmåga att bedöma sina matchprestationer	24
4.2	Överskattning eller underskattning av den egna prestationen	25
4.3	Skillnader mellan variabler	26
4.3.1	Olika delar av prestationen	26
4.3.2	Kön	26
4.3.3	Ålder	27
4.3.4	Prestation	28
4.4	Sammanfattning	29
5	Diskussion	30
6	Referenslista	33

7 Bilagor	36
7.1 Webbenkät	36
7.2 Mail till tränare	38
7.3 Mail till spelare	38
7.3.1 Mail till spelare före accepterat deltagande	38
7.3.2 Mail till spelare efter accepterat deltagande	39
7.4 Mail till spelare och tränare	40

1 Inledning

Jag är fotbollstränare sedan nio år tillbaka och har de senaste åren varit det för spelare som tillhör eller ligger nära den svenska eliten. Tillsammans med mina studier i pedagogik har detta väckt en nyfikenhet och ett intresse för hur fotbollsspelare lär och tillägnar sig förmåga att spela fotboll. Inte minst har jag intresserat mig för hur spelarnas bedömningar av sina utföranden och prestationer i match påverkar lärandet. Som tränare bedömer jag ständigt mina spelares utföranden. Bedömningarna bildar ett grovt underlag för den feedback jag ger spelaren under matchen, efter matchen och i utvecklingssamtal, men de flesta detaljsituationer lämnas till spelarens egen reflektion och bedömning.

I skrivandet av mitt examensarbete i pedagogik ville jag fördjupa mig i ämnet och belysa hur överensstämmande svenska elitfotbollsspelares självbedömning är med tränarnas bedömningar.

1.1 Bakgrund

Fotboll är Sveriges största idrott och har över en halv miljon utövare i blandade åldrar (Svenska Fotbollförbundet, 2011). Endast ett fåtal av dessa når vad som är målet för många - att bli elitfotbollsspelare och ha fotbollen som yrke. Forskning om elitidrottare (Stråhlman, 2000) lyfter fram envishet, målinriktning, vinnarvilja och träningsflit som faktorer för att ta sig hela vägen till eliten, där krav på prestation är ständigt närvarande.

Svenska Fotbollförbundets (SvFF) spelarutbildningsplan (2013) har delat upp en fotbollsspelares utveckling i 7 nivåer. På den sista nivån, som inleds när spelaren är 18-19 år och fortsätter resten av karriären, lyfts ”topprestationer” och att ”vinna matcher” fram som viktiga ingredienser i spelarens utveckling. För elitfotbollsspelare är prestationerna avgörande för om hon eller han får spela nästa match och i slutändan får plats i truppen inför nästa säsong. Att spelaren regelbundet presterar på en hög nivå är viktigt för spelaren själv och även för den klubb spelaren representerar.

Genom sin spelarutbildningsplan förespråkar SvFF (2013) att fotbollstränare ska fostra presterande spelare som kan finna egna kreativa lösningar på situationer som uppstår på planen. Detta ska ske genom att tränaren ger begränsat med instruktioner och låter spelarens ”inre feedback” utvecklas. Detta innebär att spelaren ska lära sig ett självreglerat lärande för att utvecklas på bästa sätt.

Denna syn på lärande och pedagogiska inriktning är ny inom SvFF och är en riktningförändring från att tidigare ha förespråkat en aktivt instruerande och positivt förstärkande tränarroll. Pedagogiken som SvFF nu förespråkar ligger inte långt ifrån de verktyg för formativ bedömning som används i svenska skolan. Genom bland annat självbedömning av utförda uppgifter lär sig elever att förhålla sig mer självständigt till sitt lärande. Detta, visar bland andra Black & Wiliam (1998), leder till att eleverna lär sig bättre och får högre betyg. I tidigare skolforskning har alltså självständigt lärande visat sig vara effektivt, men för att självständigt lärande ska vara effektivt gäller det att eleverna kan bedöma sina kunskaper (det vill säga veta vilken nivå de ligger på just nu).

1.2 Syfte och frågeställningar

Föreliggande studie anammar ett resonemang, liknande det som förs i skolforskningen, på elitfotbollsspelare. Hur skickliga är elitfotbollsspelare på att bedöma sina egna prestationer?

Spelare med sund självbild är i god position för att kunna ta rätt beslut på planen och utvecklas i både match och träning. Uppsatsens syfte är att belysa huruvida svenska elitfotbollsspelares bild av sina matchprestationer är rimliga och därmed utgör en god grund för ett självreglerat lärande. Utifrån detta syfte har jag formulerat följande frågeställningar:

1. Hur väl bedömer svenska elitfotbollsspelare sina matchprestationer?
2. Överskattar eller underskattar de sina prestationer?
3. Finns det några skillnader med avseende på a) Olika delar av prestationen, b) Kön, c) Ålder, d) hur bra prestationen är, i hur de bedömer den egna prestationen?

Med elitfotboll menas här den verksamhet som drivs för seniorlagen i de klubbar som tillhör föreningarna Svensk Elitfotboll (SEF) och Elitföreningen Damfotboll (EDF), vilket innebär att klubben spelar i någon av serierna Allsvenskan, Superettan eller Damallsvenskan. Med svenska elitfotbollsspelare avses spelare i dessa klubbar som är av svensk nationalitet. Svenska elitfotbollsspelare som är verksamma utomlands inbegrips alltså inte, och inte heller utländska elitfotbollsspelare som spelar för svenska elitfotbollsklubbar.

Prestationen är den samling utföranden som en spelare gör på planen under en fotbollsmatch. Tränarens bedömning av prestationen operationaliseras till variabeln *Prestation* och är i studien måttet för hur bra eller dålig prestationen är. Hur väl spelaren bedömer sin matchprestation likställs i studien med hur väl överensstämmande bedömningen är med tränarens bedömning av samma prestation. Detta problematiseras i metodkapitlet.

Prestationen är i studien uppdelad i fyra delar. De fyra delarna benämns *Situation*, *Roll*, *Fysik* och *Utstrålning* och bedöms i undersökningen separat av både spelare och tränare. Delarna analyseras i studien dels separat, dels summerade till en helhetsbedömning.

1.3 Begreppsgenomgång

I studien använder jag mig av en del teoretiska begrepp, som definieras olika utifrån olika teoretiska perspektiv. Min studie tar sig an begreppen främst utifrån den socialkognitiva teorin, vars definitioner och fokusområden skiljer sig något från exempelvis fenomenologin och behaviorismen. Att jag har valt att fördjupa mig just i den socialkognitiva teorin beror på att denna har en anknytning till idrottsforskning och tar upp processer som är relevanta för min studie. Avsnittet bör läsas som en sammanfattande genomgång av studiens begrepp, vilka återkommer med mer fördjupade beskrivningar i teorikapitlet.

1.3.1 Självreglerat lärande

Det självreglerade lärandet definieras i min studie övergripande som ”de sätt som individer reglerar sina egna kognitiva processer inom en undervisningsmiljö” (min översättning, Puustinen & Pulkkinen, 2001, s. 269). För att angripa begreppet mer fördjupat behandlas det ur ett socialkognitivt perspektiv. Ur detta perspektiv ses den självreglerat lärande individen som metakognitivt, motivationsmässigt och beteendemässigt involverad i sitt lärande. Metakognitivt planerar, organiserar, självinstruerar och självutvärderar självreglerat lärande individer ständigt sitt lärande. Motivationsmässigt upplever självreglerat lärande individer sig själva som kompetenta, effektiva och autonoma. Beteendemässigt väljer, strukturerar och skapar självreglerat lärande individer en omgivning för sig själva som gynnar deras lärande (Zimmerman, 1986).

Den socialkognitiva teorin ser det självreglerade lärandet som cykliskt. I min studie presenterar jag Zimmermans (2000) socialkognitiva modell för självreglering, som beskriver denna cykel.

1.3.2 Upplevelsen av den egna förmågan

Centralt i den socialkognitiva teorin är begreppet *upplevelsen av den egna förmågan*. Med detta menas vilken förmåga individen tror sig ha att lyckas med ett givet utförande vid ett givet tillfälle. Bandura (1997), som har myntat begreppet, menar att upplevelsen av den egna förmågan har starka samband med hur väl individen lyckas med sitt utförande.

1.3.3 Självbedömning och självutvärdering

Begreppet *självbedömning*¹ används i studien både utifrån socialkognitiv teori om självreglerat lärande och utifrån forskning om självbedömning som en del av formativ bedömning i skolan. I det förstnämnda fallet behandlas det som uppgiftsrelaterade processer och strategier under självreflektionsfasen av det självreglerade lärandet (Zimmerman, 2002). I det andra fallet används självbedömning mer som ett övergripande pedagogiskt verktyg för att få elever att reflektera över hur väl de har utfört en uppgift i skolan (Black & Wiliam, 1998).

I båda fallen finns underbegreppet *självutvärdering*, som mer specifikt går in på processen där individen jämför sitt utförande med ett mål eller standard. Där jag inte direkt refererar källor som gör en distinktion mellan självbedömning och självutvärdering använder jag i studien självbedömning som begrepp för dem båda, trots att det senare ligger nära undersökningens mätinstrument. Detta är för att självbedömning, som begrepp, är mer etablerat och i vissa fall (exempelvis Falchikov & Boud, 1989 och Johansson, 2013) används som benämning även på den specifika självutvärderingen.

¹ På engelska benämns begreppet *self-judgment* i den socialkognitiva teorin och *self-assessment* i den formativa bedömningen.

2 Teoretisk anknytning

För att förklara och motivera min undersökningsdesign och diskussion är min teoretiska anknytning upphängd på de två begreppen *självreglerat lärande* och *självbedömning*. I genomgången av det självreglerade lärandet fördjupas den socialkognitiva perspektiv på begreppet. Den socialkognitiva teorin och dess koppling till självreglerat lärande går igenom grundligt och detta perspektiv återkommer i uppsatsens avslutande diskussion.

Därefter tas begreppen *självinstruktion* och *inre feedback* upp. Dessa har anknytning till det självreglerade lärandet, men inte direkt till den socialkognitiva teorin. Deras relevans för studien är att dess omgivande resonemang präglas av en syn på lärande som något som kan styras och regleras av individen.

Avsnittet om självbedömning är kopplat till min undersökningsdesign som ett uttryck för det självreglerade lärandet. Teori om självbedömning som eget begrepp tas upp, likaväl som dess koppling till det självreglerade lärandet.

Slutligen tas forskning som stärker både teorin om självreflektion och självbedömning upp. Denna forskning är utförd i såväl akademiska som idrottsliga sammanhang.

2.1 Självreglerat lärande

I den här uppsatsen applicerar jag teorier om självreglerat lärande, främst inom akademiska studier, på elitfotbollsspelare. Det finns uppenbara skillnader mellan akademien och fotbollsplanen, men det finns också beröringspunkter mellan den modell som jag presenterar i detta avsnitt och den diskussion om fotbollsspelares lärande som jag tar upp senare i kapitlet. Dessutom finns det forskning om elitidrottare som kommer fram till liknande resultat som forskningen om akademien kommer fram till. Det självreglerade lärandet är således högst närvarande och gynnsamt såväl inom akademien som inom elitidrotten.

Puustinen & Pulkkinen (2001) definierar, i sin sammanfattning av begreppets forskningsfält, *självreglerat lärande* som ”de sätt som individer reglerar sina egna kognitiva processer inom en undervisningsmiljö” (min översättning, Puustinen & Pulkkinen, 2001, s. 269). Begreppet ses som ett underbegrepp till *självreglering* som även omfattar områden som stresshantering och andra metakognitiva processer där individer söker styra sitt förhållningssätt till sig själv och sin omgivning. I ett försök att ena begreppets spridda områden i en definition identifierar Zeidner, Boekaerts & Pintrich (2000) självregleringen som handlingar och styrande processer som syftar till att uppnå, på förhand uppsatta, mål.

2.1.1 Olika perspektiv på självreglerat lärande

De modeller som Puustinen & Pulkkinen (2001) tar upp i sin sammanfattning grundar sig i olika teoretiska perspektiv och sätter olika ord på hur det självreglerade lärandet går till, men de skillnader som finns är små. Samtliga modeller beskriver det självreglerade lärandet som genomgående något slags förberedande fas, vidare till en utförande fas och sist till en bedömningsfas. Vad som skiljer dem är att de fokuserar olika delar av begreppet i sina definitioner. Vissa modeller (*Borkowskis processororienterade metakognitionsmodell* och *Winnes fyr-stegsmodell för självreglerat lärande*) ser självreglerat lärande som en

metakognitiv² process, medan andra (*Zimmermans socialkognitiva modell för självreglering*, *Pintrichs generella ramverk för självreglerat lärande* och *Boekaerts modell för adaptivt lärande*) ser den som mer målorienterad. Dessa skillnader, menar Puustinen & Pulkkinen (2001), är dock att betrakta som olika balans och vilken del av det självreglerade lärandet som ges mest tyngd. Trots att exempelvis Borkowskis och Winnes modeller inte tar upp och definierar målorientering som ett viktigt begrepp i sina modeller, utgår de båda ifrån att självreglerat lärande individer jämför sig utifrån någon uppsatt standard som de strävar efter.

Mer specifika definitioner av det självreglerade lärandet, än den Puustinen & Pulkkinen (2001) använder, är beroende av utifrån vilket teoretiskt perspektiv man vill betrakta begreppet. Som två extrempoler på en skala finns här företrädare för fenomenologin på ena sidan och behaviorister på den andra. Företrädare för fenomenologin ser dolda, inre processer, som exempelvis självförtroende och självuppfattning, som centrala i det självreglerade lärandet. Behaviorister lyfter hellre fram det yttre, mätbara beteendet, i form av självförstärkande och självkontrollerande handlingar och strävan efter belöning som främsta motivation. Mellan dessa två extrempoler finns andra teorier som fokuserar olika delar av begreppet. Vygotskijs kulturhistoriska eller sociokulturella perspektiv fokuserar det inre och yttre språket, medan förväntningar och målsättning är mer centrala delar av den socialkognitiva teorin (Zimmerman, 2001).

Jag har valt att fördjupa min genomgång av det självreglerade lärandet utifrån denna socialkognitiva teori. Att presentera samtliga ovanstående modellers och teoriers syn på självreglerat lärande hade varit alltför omfattande för att rymmas i min studie. Den socialkognitiva teorin, och Zimmermans socialkognitiva modell för självreglering, är tillämpbar i min studie genom att den fokuserar målsättning, vilket har stark koppling till tidigare idrottsforskning (till exempel Van-Yperen & Duda, 1999, och Lemyre, Roberts & Ommundsen, 2002). Modellen har dessutom tillämpats direkt mot idrottsutövning (Cleary & Zimmerman, 2001). Slutligen tar teorin och modellen upp självbedömning och upplevelsen av den egna förmågan som centrala processer i det självreglerade lärandet. Dessa båda processer har hög relevans för min studie.

2.1.2 Socialkognitiv teori

*Socialkognitiv teori*³ bygger på ett tredelat, ömsesidigt orsakssamband mellan individens *kognitioner*, *beteende* och *omgivning*. Teorin, som främst är formulerad av Bandura (1986), kan ses som en reaktion på och en sammanslagning av psykodynamiken och behaviorismen i att den ser människan som driven av både inre processer och yttre stimuli. Detta konkretiseras i att människan tillskrivs förmågan att tolka sin omgivning genom symboler och styr sitt beteende genom förtänksamhet.

Den socialkognitiva teorin tar upp att människan är kapabel till både ett *aktivt* och ett *inaktivt* lärande⁴. Det aktiva lärandet, med positiv feedback vid lyckade handlingar och negativ vid misslyckanden, kopplas ofta ihop med behaviorismen. Men där behaviorismen framhåller förstärkandet av positiva handlingar som formande en individs beteende, ser den socialkognitiva teorin endast dessa förstärkningar som informerande och motiverande. Lärande av ett beteende sker snarare kognitivt med inflytande av omgivningen. Det inaktiva

² Med *metakognition* avses här processer som styr urvalet och användandet av olika lärandestrategier och kunskaper (Zimmerman, 1989).

³ Min översättning. På originalspråket benämns begreppet *social cognitive theory*.

⁴ Min översättning. På originalspråket benämns begreppen *enactive* och *vicarious learning*.

lärandet sker utan att det inlärande beteendet utförs. Detta lärande sker istället genom observation, exempelvis genom att läsa eller att titta på TV, utan att behöva misslyckas för att lära oss vad vi bör undvika. Teorin tar även upp härmandet som en viktig förklaring till hur en individs beteende blir till. Som informationsgrund för sitt lärande använder den lärande förebilders beteende, och hur detta bemöts av omgivningen. (Schunk, 2001).

Ytterligare två förmågor som tillskrivs människan i den socialkognitiva teorin är självreglering och självreflektion (Bandura, 1986). Dessa beskrivs nedan (2.1.1.2), framförallt utifrån Zimmermans forskning.

2.1.2.1 Upplevelsen av den egna förmågan

Ett centralt begrepp i den socialkognitiva teorin är *upplevelsen av den egna förmågan*⁵. Bandura (1997) tar upp begreppet som en nyckelfaktor för individens utförandeförmåga och tillskriver orsaken till att individer med samma färdigheter, eller samma individ vid olika tidpunkter, presterar olika bra. Upplevelsen av den egna förmågan fungerar som en generator för att omsätta kompetens i handling. Begreppet snuddar vid *självförtroendet* men skiljer sig ifrån detta i att upplevelsen av den egna förmågan är kopplad till vad individen är kapabel till medan självförtroendet är kopplat till individens upplevda självvärde (ibid.).

Bandura (ibid., 1993) menar att upplevelsen av den egna förmågan påverkar kognitiva processer, motiverande processer, affektiva processer och urvalsprocesser. De kognitiva processerna påverkas genom att individer som upplever att de har en hög förmåga att lyckas med en uppgift tenderar att sätta högre mål och att arbeta hårdare för att uppfylla dem. I de kognitiva processerna ryms hur individen tolkar förmåga som begrepp. Dels finns tolkningen att förmågor är något man tillägnar sig genom att söka kunskap och anta utmaningar, dels den att förmågor är ärvda och bestämmer individens intellektuella kapacitet. De två tolkningarna skiljer sig åt i hur de bemöter misslyckanden. Där den första tolkningen ser misslyckandet som en del i lärandet av förmågan ser den andra tolkningen det som att den egna låga förmågan är avslöjad. Detta får konsekvensen att den första tolkningen söker utmaningar medan den andra flyr dem. Den kognitiva delen av upplevelsen av den egna förmågan omfattar också jämförelser med och tolkningar av omgivningen. Den egna förmågan ställs i förhållande till andra individers förmåga. Dessutom spelar omgivningens feedback på den egna förmågan in i hur individen ser på den.

För att sätta teorin i uppsatsens sammanhang påverkar en fotbollsspelares upplevelse av sin förmåga vad hon eller han sätter för mål, både i den enskilda matchen och för sin karriär. Målen påverkar i sin tur spelarens agerande på plan. En spelare med en upplevelse av den egna förmågan som hög vågar exempelvis utföra aktioner, som passningar, dribblingar och brytningar, med hög svårighetsgrad och ställer högre krav på att utförandena ska lyckas. Tolkar spelaren begreppet förmåga som något man tillägnar sig fortsätter spelaren att försöka lyckas med utföranden, trots att de tidigare har misslyckats. Ser spelaren förmågan som ärvd och bestämd slutar hon eller han istället att försöka. Detta kan gälla för specifika delar av spelarens fotbollsspelande (exempelvis att gå upp i nickduell, vilja ha bollen på mittplan eller skjuta mot mål när läge ges) eller för fotbollsspelet som helhet (med konsekvensen att karriären läggs ner). Hur spelaren upplever sin förmåga påverkas av vad omgivningen, i form av exempelvis tränare, andra spelare och media, säger om den.

⁵ Min översättning. På originalspråket benämns begreppet *perceived self-efficacy*.

Idrottspsykologisk forskning om prestationsmål (till exempel Van-Yperen & Duda, 1999, och Lemyre et al, 2002) gör en uppdelning, i hur individer förhåller sig till ett utförande, som liknar hur Bandura (1993, 1997) beskriver de kognitiva processerna av upplevelsen av den egna förmågan. En *uppgiftsorienterad* individ fokuserar här lärandet och bemästrandet av den isolerade uppgiften, medan en *egoorienterad* har som främsta mål att framstå som bättre än sin omgivning. Jag återkommer till prestationsmålsforskningen och dess samband med den upplevda förmågan i avsnitt 2.3.

Banduras (1997) kognitiva processer påverkar de motiverande. Motivationen har samband med upplevelsen av den egna förmågan, på så sätt att individen är mer motiverad att utföra något som denne tror kommer att lyckas. Dessutom påverkas motivationen av hur utmanande mål som sätts upp inför ett utförande och vilka orsaker som tillskrivs tidigare lyckade och misslyckade utföranden⁶. Båda dessa processer påverkas av upplevelsen av den egna förmågan.

Upplevelsen av den egna förmågan att hantera hotfulla och svåra situationer påverkar individens affektiva processer. Medan en individ som tror på sin förmåga undviker störande tankemönster, riskerar en individ som inte gör det att försämra sin förmåga genom att fastna i processer som oro och depression. De affektiva processerna omfattas inte bara av upplevelsen av den egna förmågan att utföra en handling, utan även av upplevelsen av den egna förmågan att styra sina egna tankemönster (Bandura, 1993).

Slutligen påverkar upplevelsen av den egna förmågan individens urvalsprocesser. Med detta menas de val individen gör för att påverka vilken omgivning och situation hon eller han vill verka och förekomma i. Dessa processer får livsavgörande konsekvenser då de styr våra val av karriär och hur gärna vi antar utmaningar. En hög tro på den egna förmågan, menar Bandura (1997), främjar val som försätter oss i svåra situationer, medan en låg tenderar att leda oss bort från utmaningar.

2.1.2.2 Zimmermans socialkognitiva modell för självreglering

I sin forskning om självreglerat lärande i akademiska studier, beskriver Zimmerman (1989) den självreglerat lärande studenten som självsäker och självmedveten i sitt förhållande till lärandet. Där andra studenter förlitar sig på och inväntar instruktioner från lärare, föräldrar eller andra i sin omgivning, lär den självreglerande studenten med hjälp av specifika strategier, uppfattningar om den egna förmågan och uppsatta mål. Begreppet antyder att det självreglerade lärandet endast sker inom individen, men i enlighet med den socialkognitiva teorins syn på lärande som triadiskt ömsesidigt är även omgivningen och beteendet inblandade som produkter och producenter.

Zimmerman (1986) ser den självreglerat lärande individen som metakognitivt, motivationsmässigt och beteendemässigt involverad i sitt lärande. Metakognitivt planerar, organiserar, självinstruerar och självutvärderar självreglerat lärande individer ständigt sitt lärande. Motivationsmässigt upplever självreglerat lärande individer sig själva som kompetenta, effektiva och autonoma. Beteendemässigt väljer, strukturerar och skapar självreglerat lärande individer en omgivning för sig själva som gynnar deras lärande.

Zimmermans (2000) socialkognitiva modell för självreglering utgår från att självreglering är en cyklisk process som består av en individs tankar, känslor och handlingar och att dessa är

⁶ Se beskrivningen av *orsaksattribution* som en del av *självreflektionsfasen*, i avsnitt 2.1.1.2.

anpassade efter att uppnå individens mål. Modellens cykel består av tre faser: *beräkningsfasen, utförandefasen* och *självreflektionsfasen*⁷. En tidigare variant av modellen, kopplad till akademiska studenters studieteknik, har presenterats. I denna består cykeln av fyra steg; *själv-utvärdering och egenkontroll, målsättning och strategisk planering, strategiimplementering och egenkontroll* och *kontroll av strategiskt utfall*⁸ (Zimmerman, Bonner & Kovach, 1996). Att den tidigare modellen börjar med en själv-utvärdering, medan den senare avslutas med den liknande självreflektionen understryker synen att självreglerat lärande är cykliskt.

För tydlighetens skull kommer jag endast att presentera den senare varianten av Zimmermans modell för självreglerat lärande i detalj. Att jag väljer den senare är för att det är denna som är mest gällande och mest hänvisad till i senare forskning. Modellen är dessutom mer allmänt hållen mot självreglerat lärande än sin föregångare, vilket gynnar min applicering på elitfotbollsspelare.

I den inledande beräkningsfasen ingår processer som förbereder och föregår de handlingar som kommer att utföras i utförandefasen. Processerna delas in i två kategorier: Uppgiftsanalyserande strategier och processer som är relaterade till motivation, förhoppningar och självbild.

De uppgiftsanalyserande strategierna består av målsättning och strategisk planering (Zimmerman, 2002). När det gäller målsättning, menar Bandura (1986) att det är av vikt att denna är proximal. Med detta menas att de mål som den lärande sätter upp bör vara inom tidsmässigt räckhåll och inte för avlägsna⁹. Zimmerman (1989) lyfter även fram vikten av att ha en strategisk plan för när och i vilken följd som uppsatta delmål och huvudmål ska uppnås.

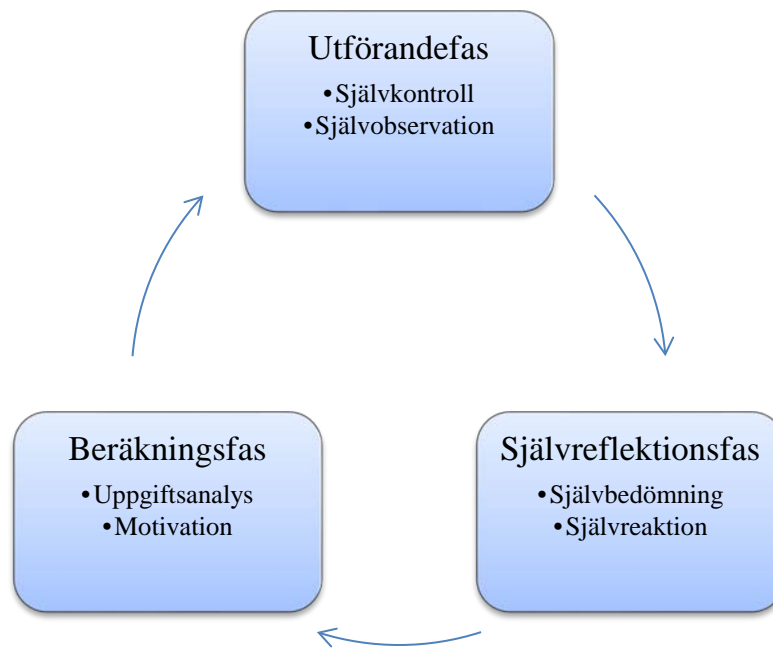
I den andra kategorin processer som ingår i beräkningsfasen finner vi upplevelsen av den egna förmågan (se ovan), förväntningar på utförandefasens utfall, intresse för uppgiften och intresse för att lära sig. Samtliga av dessa påverkar vilken motivation den lärande känner inför uppgiften, vilket i sin tur påverkar det självreglerade lärandet (Zimmerman, 2002).

Utförandefasen består av processkategorierna självkontroll och självobservation. I självkontroll ingår strategier som individen väljer att använda för att ta sig an uppgiften. Exempel på sådana är att skapa inre bilder kopplade till uppgiften, instruera sig själv, styra sitt fokus mot uppgiften och andra uppgiftsrelaterade strategier. Självobservationen innehåller processer där individen uppmärksammar sitt eget utförande av en uppgift. Zimmerman (2002) tar upp processerna självinspelning och självexperiment. Med självinspelning menas att individen gör statistik över sitt utförande. Det kan handla om att en student tar tid på sin läsläsning eller räknar hur många matematiktal som hinns med på en lektion. I en fotbollskontext skulle en form av självinspelning kunna vara att räkna hur många lyckade passningar spelaren slår. Med självexperimentet söker individen påverka förutsättningarna för sitt utförande för att se vilken skillnad olika faktorer gör.

⁷ Min översättning. På originalspråket benämns faserna *forethought phase, performance phase* och *self-reflection phase*.

⁸ Min översättning. På originalspråket benämns stegen *self-evaluation and monitoring, goal setting and strategic planning, strategic implementation and monitoring* och *strategic outcome monitoring*.

⁹ Här finns en uppenbar likhet med Vygotskijs (1978) teori om den proximala utvecklingszonen.

Figur 1 Schematisk bild över Zimmermans socialkognitiva modell för självreglering.

Självreflektionsfasen är den som är mest intressant i den undersökning som jag beskriver i kommande kapitel. Zimmerman (2002) delar upp fasens processer i *självbedömning* och *självreaktion*. Den första formen av självbedömning är *självutvärderingen*, där individen jämför sitt utförande med något slags standard. Jämförelsen kan ske med ett eget tidigare utförande, någon annans utförande eller något annat mål som blivit uppsatt i beräkningsfasen. Schunk (2001), som liksom Zimmerman och Bandura lutar sig på den socialkognitiva teorin, menar att självutvärdering i förhållande till uppsatta mål stärker individens upplevelse av sin förmåga. Främst är det självutvärdering av mål som fokuserar lärandeprocessen, mer än mål som fokuserar ett resultat eller är kopplade till den egna ansträngningen ("gör ditt bästa"-mål), som gynnar individens upplevelse av den egna förmågan och även hur framgångsrik individen är i sitt utförande. En annan form av självbedömning, som Zimmerman (2002) lyfter fram, är *orsaksattribution* där individen tillskriver vissa faktorer som orsak för individens lyckande eller misslyckande i sitt utförande. Tillskrivs den egna förmågan orsaken till ett misslyckande sänker detta individens upplevelse av den egna förmågan och därmed motivationen inför kommande beräkningsfaser. Om påverkansbara faktorer, som valet av strategi i utförandet, istället tillskrivs orsaken kan motivationen bibehållas, eftersom en annan strategi kan användas vid nästa utförande.

Där självbedömningsprocesser och -strategier fokuserar själva uppgiften, och utförandet av denna, fokuserar självreaktioner den mer affektiva delen av självreflektionsfasen och hur individen svarar på sitt utförande. Känslan av *självbelåtenhet*, alltså hur nöjd individen är med utförandet, ökar motivationen inför kommande beräkningsfaser. Om individen istället är missnöjd med sitt utförande kan detta sänka motivationen (Schunk, 2001).

I begreppet självreaktioner tar Zimmerman (2002) också in huruvida individen svarar *defensivt* eller *adaptivt* på sitt utförande. Ett defensivt svar på ett misslyckat utförande innebär att individen försöker skydda sin självbild genom att undvika liknande utföranden i framtiden. Med adaptiva svar söker individen istället lära av sitt misslyckande och hitta justeringar för att bli mer framgångsrik vid kommande utföranden.

Självreflektionsfasens processer och strategier understryker Zimmermans modell som cyklisk i att de påverkar kommande utförandens beräkningsfaser.

2.1.3 Självinstruktion och inre feedback

I den socialkognitiva teorin ses hanteringen av *feedback* som en del av det självreglerade lärandet. Ramaprasad (1983) definierar feedback som information om avståndet mellan en verklig nivå och en referensnivå. Feedbackens syfte är oftast att minska detta avstånd. Definitionen är abstrakt, vilket är en följd av att begreppet används inom så många olika områden, och behöver exemplifieras för att bli konkret. Inom fotbollslärande, alternativt fotbollsledarskap, kan kommunikationen mellan tränare och spelare fungera som exempel på feedback. Den verkliga nivån kan här vara spelarens kunskapsnivå, senaste utförande eller senaste prestation. Referensnivån kan vara tränarens förväntningar, något slags standard för vad spelaren rimligen bör klara av på den nivå han befinner sig, eller en överenskommen och tydlig målbild av ett korrekt tekniskt utförande. Tränarens information, ofta i form av instruktion som syftar till att vägleda spelaren att komma närmare standarden, är exempelvis feedback. Feedbacken kan ges direkt i match- och träningsituationer, alternativt avbrott i desamma, eller lugnare samtal vid matchgenomgångar eller individuella utvecklingssamtal. Oavsett situation är feedbackens syfte att minska avståndet mellan spelarens nivå och den standard som ska uppnås.

I en litteratursammanfattning om feedback och dess förhållande till *självinstruktion* tar Elshout-Mohr (1994) upp hur feedback, trots bevisade vinningar i både motivation och lärande, kan bromsa snarare än skynda på individers lärande. Framförallt är det i situationer, då det som ska läras är av en sådan karaktär att fasta regler inte kan sättas upp, som feedback bör användas med försiktighet. Dessutom tenderar negativ feedback på ett utförande att fungera nedslående på individer som inte har samma upplevelse av utförandet. Elshout-Mohr (1994) argumenterar för att utveckla lärande individers (skolelever, i hennes fall) självinstruerande processer och att feedback ska ges sparsamt så att den lärande upplever kontroll över sitt lärande. De självinstruerande processerna ligger inte långt ifrån Zimmermans (1986, 1989, 1990, 1998, 2000, 2002) självreglerade lärande. Processerna fokuserar ett medvetandegörande av utförandets mål och att individen planerar hur dessa ska uppnås. Självinstruktion förekommer även i Zimmermans (2000) terminologi som en strategi i utförandefasen, men Elshout-Mohr (1994) använder begreppet lika övergripande som Zimmerman (2000) använder begreppet självreglering.

Kopplat till fotboll, menar Williams & Hodges (2005) att den yttre feedbackens betydelse gärna överdrivs av verksamma fotbollstränare. Författarna menar att en fotbollsspelare själv uppfattar resultatet av ett utförande och tar till sig detta som en *inre feedback*. Ju längre en individ är kommen i sitt lärande, desto mer bör individen få utveckla sin inre feedback för att lärandet ska bli så effektivt som möjligt. Williams & Hodges (2005) förordar en mer tillbakadragen fotbollstränarroll för att utveckla fotbollsspelare som själva styr sitt lärande, vilket inte ligger långt ifrån Zimmermans (1986) självreglerat lärande individer.

Sadler (1989) använder begreppet egenkontroll för att beskriva en lärandes självutvärderande processer. Sadler menar, likt Elshout-Mohr (1994), att för uppgifter där direkta rätt och fel inte existerar behöver den lärande kunna bedöma sitt utförande själv. Den lärande behöver förstå uppgiften för att kunna lära sig. Om den lärande inte gör det fungerar feedback från en instruktör eller lärare endast negativt. Sadler (1989) lyfter fram den lärande som en aktiv

mottagare av feedback, med egen förförståelse som styr hur en individ tolkar, motiveras av och lär av yttre feedback.

2.2 Själbedömning och självvärdering

Begreppet *själbedömning*¹⁰ har stor del i forskningen om *formativ bedömning*. I sin omfattande och ofta refererade sammanfattning av fältet definierar Black & Wiliam (1998) formativ bedömning som inbegripande ”alla de aktiviteter, genomförda av lärare, och/eller av deras elever, som ger information att användas som feedback för att påverka undervisning och lärande aktiviteter som de deltar i” (min översättning, Black & Wiliam, 1998, s. 7). Cizek (2010) redogör för begreppets förhållande till den allmänna bedömningsforskningen och ställer det i förhållande till den *summativa bedömningen*. Denna betecknar bedömning som sker efter ett lärande (i form av exempelvis ett betyg på en kurs), medan den formativa bedömningen befinner sig i lärandeprocessen och har för avsikt att påverka den. Formativ bedömning kallas även ”bedömning för lärande” medan summativ bedömning kallas ”bedömning av lärande”.

En del av den formativa bedömningen är självbedömningen, där elever reflekterar över kvaliteten på utförda uppgifter. Enligt Andrade (2010) fungerar självbedömningen som en källa till feedback som ökar elevens lärande. Hon kopplar självbedömning till självreglerat lärande, och framförallt Zimmermans (1998, 2000, 2002) socialkognitiva modell för självreglerat lärande, och ser dem som kompletterande processer.

To oversimplify a bit, studies of self-regulated learning have concentrated on how students manage learning *processes*, including, for example, understanding a text, sticking on a study schedule, or maintaining the motivation to achieve, while studies of self-assessment have focused on students' judgments of the *products* of their learning, such as written papers, oral presentations, or solutions to mathematical problems. A central purpose of both self-assessment and self-regulation is to provide learners with feedback that they can use to deepen their understandings and improve their performance (Andrade, 2010, s. 90).

Enligt Andrade (2010) är självbedömningen, liksom det självreglerade lärandet, att betrakta som en process med flera steg. Dessutom är självbedömningen uppgiftsrelaterad och, liksom den formativa bedömningen, något som används som ett medvetet pedagogiskt verktyg. Den omfattar alltså inte endast elevens bedömning av den egna förmågan. Detta skiljer Andrade (2010) ut som *självvärdering*¹¹.

Forskning om självbedömning (Falchikov & Boud, 1989, 2006; Arthur, 1995) argumenterar för att studenters förmåga att bedöma sina egna prestationer har samband med deras livslånga lärande. Självbedömningen, menar de, är en övning och en förmåga att ta ansvar för det egna lärandet och bli mer självständig i detta. Detta är i sin tur något som de behöver för att bli framgångsrika i sitt yrkesliv och i livet i stort. Argumenten liknar dem Zimmerman (2002) för kring det självreglerade lärandet. Självreglerande individer som bedömer sig själva i förhållande till uppsatta mål har inte minst en fördel då de tar sig an långsiktiga projekt där det endast är de själva som styr över sin disciplin.

¹⁰ Benämns på originalspråket *self-assessment*.

¹¹ Benämns på originalspråket *self-evaluation*.

2.3 Tidigare forskning

Ovan har jag presenterat teorier och begrepp kring självreglerat lärande och självbedömning, att relatera till vad jag presenterar i mina resultat- och analyskapitel. I det här avsnittet presenterar jag en handfull studier som med sin empiri ytterligare målar bilden av den grund som teorierna står på. Studierna är valda dels för att ytterligare bevisa teoriernas giltighet, dels för att knyta an teorierna till idrott i allmänhet och fotboll i synnerhet, dels för att presentera forskningsresultat som kan jämföras med dem jag når i min egen undersökning.

Zimmerman & Pons (1986) undersökning av amerikanska high school-elever visar på samband mellan högpresterande elever och användande av självreglerande strategier. Eleverna valdes ut strategiskt till en högpresterande och en lågpresterande grupp, utifrån tidigare provresultat, vilka betyg de sökt in till high school med och lärares rekommendationer. Varje grupp innehöll 40 elever, med en svag överrepresentation av pojkar i båda grupperna. Samtliga elever intervjuades angående olika lärandesituationer. Data bestod i en kodad version av vilka självreglerande strategier eleverna tog upp i intervjun, hur ofta de nämndes och vilken vikt eleverna verkade lägga vid dessa strategier. Resultatet visade att högpresterande elever i högre grad än lågpresterande använder självreglerande strategier. 91 % av eleverna kunde placeras i rätt grupp baserat endast på måttet av i vilken grad de använde sig av självreglerande strategier.

Cleary & Zimmerman (2001) gjorde liknande iakttagelser när de undersökte hur självreflektion påverkar unga basketspelares förmåga att kasta frikast. De 43 deltagande spelarna var alla män och rekryterades utifrån ett strategiskt urval där tre nivåer av skicklighet i frikastsituationen representerades. Skickligheten baserades på hur stor procent lyckade frikast spelarna utfört under tidigare säsong. Undersökningen utfördes som ett experiment där spelarna fick kasta frikast och svara på frågor. Utifrån Zimmermans (1998, 2000, 2002) socialkognitiva modell för självreglerat lärande mättes centrala processer som upplevelsen av den egna förmågan, målsättning, orsaksattribution, val av strategi och självbelåtenhet kopplat till både misslyckade och lyckade frikast. Resultatet visade att de skickligaste spelarna (experterna) skiljde sig från de mindre skickliga i att de trodde mer om sin egen förmåga och satte mer specifika mål med sitt frikastande. Dessutom tillskrev experterna, i högre grad än de andra två grupperna, tekniken som orsak till misslyckade kast. Tekniken var också det som experterna förändrade i valet av strategi. De andra grupperna tenderade tvärtom att tillskriva yttre förutsättningar, mer än tekniken, orsaker till misslyckanden. Av detta drar Cleary & Zimmerman (2001) slutsatsen att de underminerar sina egna möjligheter att bli bättre. Gällande självbelåtenheten var 80 % av spelarna i gruppen med lägst skicklighet (både i urvalsprocessen och i själva experimentet) nöjda med sin prestation, medan endast 68 % av experterna var nöjda. Sammantaget visar undersökningen, som rör sig mot forskningsfältet om *expert performance* (i vilket elitidrottare inräknas), liknande resultat som undersökningar om akademiska studenter. Det tyder på att självreglerat lärande inte endast gynnar lärande av teoretiska ämnen utan även lärande där kognitioner är sammankopplat med fysiska utföranden, i min undersöknings fall elitfotboll.

Falchikov & Bouds (1989) sammanställning av 57 studier av självutvärdering i utbildningssammanhang visar stor variation. Korrelationerna mellan elevens och lärarens bedömning skiftar mellan -.05 och .82, med ett medelvärde på .39. Överensstämmelser mellan bedömningarna varierar mellan 33 % och 99,4 %, med ett medelvärde på 64,1 %. Falchikov & Boud (ibid.) visar på ett visst samband mellan hög överensstämmelse mellan bedömningarna och utbildning på högre nivå, framförallt inom naturvetenskapliga ämnen.

Dessutom visar de att mer erfarna elevers självbedömning har en högre överensstämmelse med lärarens, än mindre erfarna elevers.

Sadler & Good (2006) presenterar en undersökning om hur väl elever i sjunde klass betygsätter sig själva och varandra. Syftet med undersökningen var att se dels hur rättvisande elevernas betygsättning av sig själva och varandra är och dels i vilken denna betygsättning bidrar till elevers lärande. Resultatet av undersökningen visar att elever som betygsatte sig själva i hög grad korrelerade ($r = .976$) med lärarens betygsättning. 79 % av eleverna satte samma betyg, utifrån en femgradig skala, som läraren på sitt prov. I genomsnitt satte eleverna 1.9 poäng (provet bestod av 100 poäng) högre betyg på sig själva. Resultatet visar också att framförallt lågt presterande (enligt läraren) elever tenderade att överskatta sig själva.

Johansson (2013) har som en frågeställning i sin doktorsavhandling hur väl svenska skolelever kan skatta sin förmåga i läsning och om det föreligger skillnader mellan könen och den socioekonomiska bakgrunden kopplat till denna förmåga. Han jämför i sin undersökning hur elever skattar sin läsförmåga utifrån fyra indikatorer, hur väl de presterar i ett läsförståelsetest och hur deras lärare skattar deras läsförmåga. Resultatet visar korrelationer på .59 mellan självskattningarna och lärarskattningarna, och .58 mellan självskattningarna och resultatet på läsförståelsetestet. Dessa samband är höga jämfört med andra länders elevers självskattningar. Johansson (ibid.) finner dock inga signifikanta skillnader mellan pojkar och flickor eller elever med olika socioekonomisk bakgrund förmåga att självskatta läsförståelsen.

Studier som tar upp självbedömning av fotbollsspelare är sällsynta. Det förekommer dock i Van-Yperens & Dudas (1999) studie om målorientering (se 2.1.1.1) och dess samband med upplevda orsaker till framgång. Som en variabel tas spelarnas, som är holländska ungdomsprofvs i åldrarna 14-18 år, och deras tränares bedömning av spelarnas förmåga upp. Bedömningarna gjordes i ett formulär som fylldes i av tränare och spelare vid två tillfällen (i början och i slutet av samma säsong). Formuläret innehöll 33 dimensioner av fotbollsförmågan för utespelare och 42 dimensioner för målvakter. Varje dimension gavs ett värde mellan 1 (mycket dåligt) och 10 (mycket bra). Resultatet visar korrelationer på 0,26 (tillfälle 1) och 0,24 (tillfälle 2) mellan tränarnas och spelarnas bedömningar ($p < 0,05$). Vid båda tillfällena bedömde spelarna signifikant ($p < 0,001$) sin förmåga högre än tränarna och spelarna bedömde generellt sin förmåga som högre vid tillfälle 1 än vid tillfälle 2.

3 Metod

3.1 Datainsamling

I min undersökning har jag samlat in kvantitativa data för att kunna jämföra och se samband mellan elitfotbollsspelares och deras tränares bedömningar av matchprestationer. Självreglerat lärande har tidigare framförallt mätts kvalitativt i intervjuer (se till exempel Zimmerman & Pons, 1986 ovan) för att utröna huruvida individer använder sig av särskilda strategier. Vissa studier om självbedömning har samlat in kvalitativa data men då har syftet vara att undersöka effekterna av självbedömningen som pedagogiskt verktyg snarare än förmågan att självbedöma väl eller överensstämelsen med lärarens bedömning. Detta är syftet med min undersökning och då det rör sig om samband har jag velat göra en statistisk analys, vilket förutsätter kvantitativa data i form av siffror (Johannessen & Tufte, 2002).

3.1.1 Tillvägagångsätt

För att få respondenter till min undersökning, tog jag kontakt med tränare för lag i de serier som omfattas av min operationalisering av svensk elitfotboll (se 3.2 nedan). Den första kontakten skedde uteslutande över telefon, varefter ett mail skickades (bilaga 7.2) med mer utförlig information om undersökningen och en länk till webbenkäten. Detta följdes av ett uppföljande samtal där jag och tränaren kom överens om vilka spelare som skulle bli tillfrågade att delta och vilka av lagets matcher som skulle ingå i undersökningen. I två fall ville tränaren själv fråga spelarna, vilket var ett villkor för att de skulle delta, och därefter ge mig kontaktuppgifter för att skicka uppföljande information vi mail. I ett fall fick jag mailadresser direkt så att jag kunde fråga spelarna. I ett fall fick jag telefonnummer och kunde fråga spelarna den vägen. I ett sista fall tillhörde spelarna den trupp som jag själv är tränare för (se resonemang om detta under 3.2). Alla kontakter mynnade ut i ett mail (bilaga 7.3) med information om undersökningen, vilken kod spelaren skulle använda och en länk till webbenkäten.

Bakgrundsvariablerna *kön* och *ålder* samlades in i samband med att jag rekryterade respondenterna. Varje respondent gavs i samband med detta en unik kod att använda när de besvarade webbenkäten. Tränarbedömningarna skedde i samma enkät, men med ett tillägg i koden för att beteckna att det var tränaren som besvarade frågorna.

Efter varje spelad match skickades ett mail (bilaga 7.4) till spelarna och tränaren för det aktuella laget. I mailet fanns en länk till webbenkäten. Spelarna skattade sina egna prestationer, medan tränaren skattade spelarnas prestationer. De spelare och tränare som inte fyllde i enkäten efter ett dygn fick samma mail igen som påminnelse. I några fall har undantag gjorts från denna procedur, för att datainsamlingen skulle gå smidigare. En tränare valde att skicka in sina bedömningar direkt via mail och spelare har vid något tillfälle lämnat sina skattningar muntligt.

3.2 Undersökningsgrupp

Enligt den definition av svenska elitfotbollsspelare som gjorts under 1.3.1 omfattar min population samtliga svenska spelare som tillhör seniortruppen i de lag som spelar i Damallsvenskan, Allsvenskan och Superettan. Någon sammanställning på hur många spelare som omfattas är svår att finna och omständlig att räkna ut i detalj, men en uppskattning är att det rör sig om strax under 1000 spelare (44 klubbar, ca 20 svenska spelare/klubb). Min studie

gör inte anspråk på att gälla för alla dessa spelare, vilket diskuteras nedan (se 3.6.3), utan visar på tendenser och skillnader mellan olika delar av populationen.

3.2.1 Urval

Ett strategiskt urval av populationen har gjorts. 5 lag med spridning på de serier som omfattas av min operationalisering av svensk elitfotboll har valts ut: 3 lag från Damallsvenskan, 1 lag från Allsvenskan och 1 lag från Superettan. För varje lag har en tränare (4 män, 1 kvinna) fått ansvaret att bedöma spelarnas prestationer. Urvalet av spelare har varit strategiskt utifrån kön och ålder och har gjorts i samspråk med tränaren. Från vissa tränares sida har det varit viktigt att säkerställa frivilligheten genom att själva vara dem som ställer frågan till spelarna. Dessutom har framförallt spelare, som tränaren planerat ge mycket speltid i de utvalda matcherna, varit aktuella i urvalet. Sammanlagt har 26 spelare deltagit som respondenter. 11 har varit kvinnor och 15 har varit män. Spridningen i ålder har varit någorlunda jämnt fördelad mellan 18 och 33 år om man ser till hela urvalet. Uppdelat mellan kvinnliga och manliga spelare, som i Tabell 3.2.1 nedan, är det dock skevt. De manliga respondenterna är många fler än den kvinnliga i den yngsta åldersnivån, medan de kvinnliga är något fler än de manliga i den äldsta åldersnivån. Att urvalet ser ut på detta sätt beror främst på olyckligt bortfall (se 3.2.2).

Tabell 3.2.1 Undersökningens urval uppdelat efter åldersnivå och kön

Kön	Åldersnivå			Totalt
	Ung (18-20 år)	Äldre (21-25 år)	Äldst (26-33 år)	
Kvinna	1	6	5	11
	4	12	9	27
Man	7	6	2	15
	23	14	13	48
Totalt	8	12	7	26 respondenter
	27	26	22	75 observationer

Sammanlagt har prestationer i olika 22 matcher bedömts: 9 träningsmatcher, 4 i Damallsvenskan, 4 i Svenska Cupen för herrar, 3 i U21-allsvenskan, 1 i Europa League för damer och 1 i Supercupen för damer. Detta har lett till 75 observationer där både spelare och tränare har bedömt spelarens matchprestation. Varje spelare har bedömts och bedömt sig själv i 1 till 5 matcher.

3.2.2 Bortfall

Av de klubbar som blev tillfrågade att delta i undersökningen tackade 5 (3 från Allsvenskan och 2 från Damallsvenskan) nej. 3 av dessa klubbar var positiva till själva undersökningen, medan 2 aldrig återkom med svar om de kunde delta, trots påminnelser. De positiva klubbarna lämnade olika anledningar till varför de avstod från att delta. En klubbs tränare avböjde att delta på grund av arbetsbelastning. En klubb hade problem med skador på spelare i truppen, vilket gjorde urvalet svårt. Med tanke på att skadade spelare skulle bli friska skulle det bli stor variation i vilka spelare som spelade mycket i matcherna. Därför var det svårt att välja ut spelare som med stor sannolikhet skulle spela flera matcher i rad. Den sista positiva klubben upplevde att ett deltagande kunde störa spelarnas och tränarnas fokus inför början av tävlingssäsongen i Allsvenskan, vilken laget spelade i. Detta upplevde även en av de klubbar som deltog i undersökningen, men i det fallet gjordes kompromissen att inga matcher från Allsvenskan ingick i undersökningen. Istället ingick klubbens matcher i U21-allsvenskan, en reservlagsserie för herrelitlag i Sverige. Trots att de deltagande spelarna spelade

reservlagsmatcher ingick de i klubbens seniortrupp och betraktas därför som elitfotbollsspelare.

Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen (2003) tar upp problemet med systematiska bortfall. Med detta menas att bortfallet är kopplat till vissa egenskaper hos de icke-svarande individerna. Betraktat som ett sådant kan man se ovanstående bortfall som att det absoluta toppskiktet av svenska herrelitfotbollsspelare inte finns representerade i undersökningen. Även om samtliga av de manliga spelare som deltagit är att betrakta som elitfotbollsspelare är ingen utav dem startspelare i Allsvenskan.

Förutom ovanstående bortfall har en spelare konsekvent ignorerat sitt deltagande i undersökningen. Denna spelare var utvald av sin egen tränare att delta, men har inte svarat på något av de mail som jag har skickat. Dessutom har deltagande spelare vid 4 observationer inte bedömt sin matchprestation, trots att de har spelat matchen. Tränarbedömningar har uteblivit vid 7 observationer. Vid 2 av dessa observationer hävdar tränaren att bedömning är gjord i webbenkäten, men de har inte inkommit till databasen. Detta tekniska bortfall märktes för sent för att tränaren skulle kunna komma ihåg sina bedömningar. Bortsett de klubbar som avböjde att delta uppgår bortfallet till 13 %.

3.3 Variabler

Undersökningens centrala variabler omfattar spelarnas bedömning av fyra delar av deras matchprestationer: *situation*, *roll*, *fysik* och *utstrålning*. Delarna är framtagna av mig själv för det här ändamålet, men kommer ur en kategorisering av fotbollskunskaper som använts inom idrottsklubben Örgryte IS fotbollsorganisation under många år. Dessutom har kategoriseringen diskuterats med Urban Hammar som är elittränarinstruktör för Svenska Fotbollförbundet. Hans enda invändning är att variabeln *utstrålning* är svår att mäta och bedöma, då den bygger på subjektiva föreställningar om vad som bra. En grupp spelare, som jag diskuterade kategoriseringen med före undersökningen, hade liknande uppfattning av denna del av prestationen. Samtidigt är både Hammar och spelarna överens om att de värden som jag i min webbenkät (se nedan och bilaga 7.1) tar upp under *utstrålning* är väsentliga och en viktig del av prestationen. Problemet ligger snarare i att den är svår att mäta på ett vetenskapligt sätt. Det har inte min undersökning som avsikt att göra. Min undersökning är just att mäta de subjektiva upplevelserna av utstrålningen. Om dessa skiljer sig är det ett resultat, snarare än en reliabilitetsbrist. De är upplevelser, liknande attityder, av prestationen och inte mått på själva prestationen.

I *situation* inbegrips här alla isolerade situationer där spelaren använder sin teknik, uppfattningsförmåga och spelsinne för att lösa problem. Det kan handla om passningar och mottagningar, 1 mot 1-situationer, brytningar och skott mot mål. *Roll* fokuserar på hur spelaren spelar sin taktiska roll i matchen. Inför matcher får spelare instruktioner om hur de, utifrån sin position eller annan roll, ska bete sig under matchen. Ytterbackar kan exempelvis få instruktionen att delta i anfallsspelet genom överlappningar (offensiva löpningar som oftast används i samspelet mellan ytterback och yttermittfältare) medan innermittfältare får instruktionen att vara spelbara för mittbackar i en viss yta på plan. Siffran som spelaren sätter på *roll* mäter i vilken grad spelaren följt den taktiska instruktion han fått före matchen. Med *fysik* menas hur väl spelarens kropp presterar under matchen; hur stark spelaren är i närkamper, hur mycket spelaren orkar, osv. Slutligen inbegriper *utstrålning* hur väl spelaren utstrålar vinnarvilja, självförtroende och positiv energi för omgivningen.

De fyra delarna har i undersökningen getts en siffra mellan 1 och 7 som bedömning av hur väl spelaren utfört den aktuella delen av prestationen. I enlighet med Djurfelts et al (2003) definitioner, använder jag mig av en skala på ordinalnivå. Med detta menas att värdena kan rangordnas, men att de saknar nollpunkt och endast är beteckningar för någonting annat. I mitt fall har varje siffra givits en kortfattad beskrivning för att ge en fingervisning om avstånden mellan dem. Ordinalskalor lämpar sig väl när attityder ska mätas, vilket inte ligger långt ifrån min undersöknings fall, och dess variabler kallas kvalitativa trots att de förekommer i en kvantitativ ansats (ibid.). Detta går hand i hand med vad jag skriver ovan (under 3.1) om att göra tankar och känslor till kvantitativa data. Aritmetiska medelvärden (M), standardavvikelser (SA) och frekvenser för varje steg på ordinalskalan presenteras i Tabell 3.3.1.

Tabell 3.3.1 Beskrivande statistik för variablerna för spelarbedömning

	M	SA	1	2	3	4	5	6	7
Situation	4,53	1,06	0	3	8	25	24	15	0
Roll	4,83	1,03	0	0	6	25	24	16	4
Fysik	5,05	1,18	1	1	4	15	27	20	7
Utstrålning	4,69	1,29	1	3	8	20	22	16	5
Summa	19,11	3,89	2	10	26	85	97	67	16

I min undersökning använder jag spelarnas *kön* och *ålder* som bakgrundsvariabler. Variabeln *ålder*, som i insamlade data ligger på en kvotskala, har omvandlats till ordinalvariabeln *åldersnivå* för att lättare kunna användas i min analys. Uppdelningen är gjord med tanken att få en jämn fördelning mellan de tre grupperna ung (18-20 år), äldre (21-25 år) och äldst (26-33 år). Fördelningen mellan dessa variabler presenteras i Tabell 3.2.1 ovan.

Tränarbedömningar av spelarnas matchprestation består av samma delar som spelarbedömningarna. Beskrivande statistik för dessa presenteras i Tabell 3.3.2.

Tabell 3.3.2 Beskrivande statistik för variablerna för tränarbedömning

	M	SA	1	2	3	4	5	6	7
Situation	4,7067	1,1243	0	2	11	15	27	19	1
Roll	4,8133	1,0093	0	1	6	20	29	17	2
Fysik	5,2400	1,1131	0	0	5	16	18	28	8
Utstrålning	4,8400	1,1395	0	1	10	16	24	21	3
Summa	19,600	3,6576	0	4	32	67	98	85	14

Tränarbedömningarna används i min analys dels som de är, dels omvandlade till variabeln *prestation*. Denna är medelvärdet av tränarbedömningen av de fyra delarna för en prestation, som därefter placeras in i de tre grupperna bra, medel och dålig, på en ordinalskala. De tre grupperna är uppdelade med tanke på hur medelvärdet av tränarbedömningarna skulle placera sig på ordinalskalan som bedömningarna är satta på. Medelvärden under 4 räknas som dåliga, de från och med 4 upp till och med 5 som medel och de över 5 som bra.

Tabell 3.3.3 Beskrivande statistik för variabeln *Prestation*

	Antal	M	SA
Dålig (< 4)	12	3,52	0,27
Medel (4-5)	30	4,52	0,41
Bra (> 5)	33	5,74	0,42

3.4 Mätinstrument

Undersökningen har haft en webbenkät (bilaga 7.1) som mätinstrument. Webbenkäten har legat på Google Drives server och har nåtts via en länk som bifogats i mail där jag uppmanat respondenter och ledare att fylla i enkäten. Enkäten omfattar en introduktion, fält som identifierar respondenten och vilken match som bedöms, och fyra frågor med ett frivilligt kommentarsfält kopplat till varje fråga. Frågorna är direkt kopplade till undersökningens centrala variabler *situation*, *roll*, *fysik* och *utstrålning*. Ett alternativ till att endast ha fyra frågor hade varit att ställa fler mer specifika frågor som sedan hade kategoriserats i de fyra variablerna. Detta hade minskat risken för att respondenterna lägger in delar av prestationen i fel fråga, men samtidigt hade enkäten blivit mer omfattande och tagit längre tid för respondenterna att besvara. Med tanke på att enkäten skulle besvaras vid upprepade tillfällen har jag velat hålla den så kort och enkel som möjligt. Detta har uppskattats av framförallt de ledare som har bedömt sina spelare och troligen hållit ner bortfallet.

Dessutom har jag inte märkt några indikationer på någon tolkningsproblematik. Före undersökningen diskuterade jag de fyra frågorna med en grupp spelare och upplevde att de tolkade dem på samma sätt och som mig. De frivilliga kommentarsfälten som är kopplade till varje fråga har inte heller avslöjat någon feltolkning. Trots att de har varit frivilliga har kommentarsfälten använts flitigt. Instruktionen från mig var att använda dessa för att förtydliga bedömningen om spelarna eller ledarna upplevde att det behövdes. Feltolkningar av frågorna borde ha kommit upp i dessa förtydliganden. Detta har varit kommentarsfältens enda funktion i undersökningen. De ingår inte som data i min analys.

3.5 Analysmetod

Jag har genomfört min statistiska analys i dataprogrammet Statistical Package for the Social Sciences 21. Analysen bygger främst på korrelationer och andra överensstämelsemått för att mäta samband och skillnader mellan spelar- och tränarbedömningar och olika grupper av mitt urval.

För att kunna jämföra med tidigare forskning, som främst har använt sig av korrelationer för att belysa självbedömning i förhållande till annan bedömning, har även jag velat använda mig av detta mått. Att göra sådana förutsätter dock att minst ett av värdena rör sig på kvot- eller intervallskala (Johannessen & Tufte, 2002). De insamlade bedömningarna, både från spelare och tränare, rör sig på ordinalnivå. Genom att omvandla ordinalvariablerna till index, summerande alla fyra delar av prestationerna, har intervallskalevariabler skapats. Utifrån dessa intervallskalevariabler har korrelationer mellan spelar- och tränarbedömningar gjorts enligt Pearsons r . Korrelationerna fungerar som mått på spelarnas förmåga att skatta sina matchprestationer och jämförs med tidigare forskning.

Summorna, som korrelationerna är baserade på, ska betraktas som ett helhetsmått på hur väl spelaren respektive tränaren tycker att spelaren har genomfört matchen. Värdena som spelarnas och tränarnas bedömning kan anta sträcker sig från 4-28, i och med att 4 variabler med skalsteg från 1-7 har summerats. I detta saknas de nyanser som delbedömningarna ger. En spelare som bedömer prestation, utifrån situation som "bra" (5), roll som "stabil" (4), fysik som "mycket bra" (6) och utstrålning som "usel" (1) samlar ihop en summa på 16, vilket genom medelvärdesuträkning kan översättas till att spelaren tycker att prestationen var "stabil" ($16 / 4 = 4$). Spelarens tränare kan också bedöma samma prestation "stabil", men utifrån andra delbedömningar (exempelvis: situation=3, roll=6, fysik=4 och utstrålning=3)

som inte alls speglar spelarens bedömning. För att komma runt detta har jag mätt spelarens förmåga att bedöma sina matchprestationer utifrån ytterligare ett mått. Vissa av de studier som Falchikov & Boud (1989) tar upp mäter överensstämmelsen mellan bedömningar med en procentsats. Procentsatsen står för den andel observationer som håller sig inom, för studien uppsatta, ramar för korrekthet. Ramarna är uppsatta med tanke på hur skalorna för bedömningen ser ut.

Andelen överensstämmelse är uträknad genom att ett skillnadsvärde mellan spelare och tränare för varje delbedömning är framtaget. Värdet blir positivt om spelarens bedömning är högre och negativt om tränarens är högre. För att undvika att positiva och negativa värden tar ut varandra inom samma helhetsbedömning har skillnadsvärdena multipliceras med sig själva och därefter har kvadratroten dragits ur produkten. Detta leder till en kvotvariabel som mäter avvikelsen i endast positiva värden. Avvikelsevärdena för varje delbedömning adderas till ett avvikelsevärde för helhetsbedömningen. I exemplet ovan slutade två helhetsbedömningar på samma summa, trots att delbedömningarna skiljde sig. Med min uträkning av avvikelsevärden hade resultatet istället blivit följande:

$$\text{Situation: } 5 - 3 = 2 ; \sqrt{2 * 2} = 2$$

$$\text{Roll: } 4 - 6 = -2 ; \sqrt{(-2) * (-2)} = 2$$

$$\text{Fysik: } 6 - 4 = 2 ; \sqrt{2 * 2} = 2$$

$$\text{Utstrålning: } 1 - 3 = -2 ; \sqrt{(-2) * (-2)} = 2$$

$$\text{Helhetsavvikelse: } 2 + 2 + 2 + 2 = 8$$

En nominalvariabel med de två värdena "Avvikelse" (Helhetsavvikelse ≤ 3) och "Överensstämmelse" (Helhetsavvikelse > 3) skapades. Gränsen vid 3 är en aning godtycklig. Sadler & Good (2006) tar upp att procentmått på överensstämmelsen är svårt att använda i jämförelser mellan studier, då dessa ser olika ut med godtyckligt uppsatta ramverk. Jag tar detta i beaktning i min analys och använder måttet mest som beskrivande statistik att komplettera korrelationen med. Mitt ramverk baseras på standardavvikelsen för resultatets avvikelsevärden, vilken ligger på 2,292, och det aritmetiska medelvärdet som ligger på 3,827. En perfekt överensstämmelse ligger vid 0, men medelavvikelsen är nästan 4. Dock finns viss variation runt medelvärdet vilket standardavvikelsen indikerar. Jag använder värdet för standardavvikelsen dra gränsen för överensstämmelse eller inte överensstämmelse. Jag utgår från perfekt överensstämmelse, dvs. 0, och adderar sedan 1SD till 0. Värdet hamnar då på 2,292. Eftersom jag bara rör mig med heltal torde de individer mellan 0 till 2 eller 3 placeras i gruppen "överensstämmelse". Jag har valt att vara generös i min gränsdragning och satt 3. En motivering till detta är att det fanns få individer inom spannet 0-2. Ovanstående exempel hade räknats som "avvikelse", medan observationer som höll sig inom ramarna skapade procentsatsen överensstämmelse.

För att analysera huruvida spelarna över- eller underskattar sina prestationer har ovanstående skillnadsvärden mellan spelarnas och tränarnas delbedömningar använts. Ett negativt värde i denna variabel har inneburit att spelaren har underskattat sin prestation, medan ett positivt har inneburit det motsatta. Skillnadsvärdena har i sin tur summerats för att ge ett mått på i vilken grad varje observation underskattar eller överskattar prestationen som helhet. Utifrån de summerade skillnadsvariablerna har en ordinalvariabel för att mäta över- och underskattning skapats. Denna är uppdelad i de fyra grupperna underskattning, överensstämmelse, ojämna observationer och överskattning. På samma sätt som ovan tillåter jag avvikelser på 3 för att

observationerna ska hamna inom ramarna för överensstämmelse, medan värden lägre än 3 betraktas som underskattning och värden över 3 betraktas som överskattning.

Gruppen ”ojämna observationer” inbegriper de observationer som innehåller avvikande delbedömningar som tar ut varandra. Exemplet som jag tagit upp ovan i samband med andelen överensstämmelse är även exempel på en ojämn observation. Endast uträknat med skillnadsvärdena klassas dessa observationer som överensstämmande, eftersom de varken är över- eller underskattande. Kombinerat med avvikelsevariabeln bildar de denna egna grupp.

För delbedömningarna bör inga korrelationer räknas ut, då både spelar- och tränarbedömningarna rör sig på ordinalnivå (Djurfelt et al, 2003). Däremot har både andelen överensstämmelse och huruvida spelarna tenderar att över eller underskatta de olika delarna av sina prestationer kunnat räknas ut. Detta har presenterats som medelvärden, standardavvikelser och andelar som faller inom de tre grupperna underskattning, överensstämmelse och överskattning. Gränsen för överensstämmelse är satt vid 1, med tanke på medelvärden och standardavvikelser på samma sätt som för helhetsavvikelserna ovan.

Ovanstående mått, korrelation, överensstämmelse (som baseras på positiva avvikelsevärden) och över- och underskattning (som baseras på negativa och positiva skillnadsvärden), har slutligen räknats ut för grupper utifrån variablerna kön, åldersnivå och prestation. Skillnader mellan grupperna har analyserats och testats med *t*-test för kön och en-vägs ANOVA-test för åldersnivå och prestation.

3.5.1 Koppling till syfte och frågeställning

Som angivits i uppsatsens första kapitel syftar den till att belysa huruvida svenska elitfotbollsspelares bild av sina matchprestationer är korrekta och därmed utgör en god grund för ett självreglerat lärande. Följande frågeställningar presenterades:

1. Hur väl bedömer svenska elitfotbollsspelare sina matchprestationer?
2. Överskattar eller underskattar de sina prestationer?
3. Finns det några skillnader med avseende på a) Olika delar av prestationen, b) Kön, c) Ålder, d) hur bra prestationen är, i hur de bedömer den egna prestationen?

Kopplat till den första frågan operationaliseras denna genom de korrelationer som angivits ovan och jämförelser med samma mått i tidigare forskning. Fråga 2 operationaliseras genom ovan variabeln över-/underskattning. Här visar både Sadler & Good (2006) och Van-Yperen & Duda (1999) att en överskattning är mest trolig. Den tredje frågan operationaliseras i undersökningen genom a) de fyra delarna *situation*, *roll*, *fysik* och *utstrålning*; b) variabeln kön; c) de tre ålderskategorierna; och d) tränarbedömningarna, och deras förhållande till fråga 1 och 2. De tre sista variablerna i tredje frågan är kopplade till tidigare forskning enligt följande: Johansson (2013) visade inget samband mellan kön och självskattningsförmåga. Falchikov & Boud (1989) visar på samband mellan erfarenhet, vilket i min undersökning betecknas av ålder, och en hög förmåga att skatta sina prestationer. Slutligen visar Sadler & Good (2006) på kopplingar mellan över- respektive underskattning och den egna förmågan.

3.6 Studiens tillförlitlighet

Inom forskningsmetod är de tre begreppen *reliabilitet*, *validitet* och *generaliserbarhet* centrala och viktiga att förhålla sig till. I det här avsnittet definierar jag dessa begrepp och diskuterar min studie utifrån dem.

3.6.1 Reliabilitet

Stukat (2011) definierar reliabilitet som ett mått på hur noggrant och bra undersökningens mätinstrument är. I min undersökning är mätinstrumentet webbenkäten och reliabiliteten beror på hur väl dennas frågor mäter respondenternas bedömningar. För att öka reliabiliteten har jag bett respondenterna läsa igenom enkäten före undersökningen, för att återkomma om något känns oklart. Dessutom har jag diskuterat uppdelningen av prestationen i olika delar med spelare och en representant för Svenska Fotbollförbundet (se 3.3). Detta har jag gjort för att försäkra mig att frågorna i enkäten tolkas som de ska.

Man kan ifrågasätta reliabiliteten i att sätta en siffra på en kognitiv process som självreflektion. En elitfotbollsspelares tankar och känslor efter en spelad match är ofta långt mer komplexa än så och dessutom kan det finnas en tolkningsproblematik i förhållande till de frågor som ställs. Detta hade kunnat undvikas genom att, istället för enkäter, samla in data genom intervjuer, liknande dem som Zimmerman & Pons (1986) genomförde. I deras studie mättes förekomsten av självreglerande strategier utifrån hur elever talade om sitt lärande (se 2.3 ovan). Samtidigt har inte min undersökning haft för avsikt att mäta det självreglerade lärandet, utan hur väl överensstämmande spelarens uppfattning om sin prestation är med tränarens uppfattning. Det självreglerade lärandet är endast att betrakta som en bakomliggande egenskap till denna överensstämmelse.

Med tanke på att det är en överensstämmelse jag mäter, har undersökningen varit tvungen att innehålla datainsamling från två håll: spelare och tränare. Att använda intervjuer som datainsamling hade gjort den jämförande analysen godtycklig, oavsett om materialet behandlas som kvalitativt eller kvantitativt. Den ovan nämnda tolkningsproblematiken hade i så fall hamnat hos mig när jag ska förstå eller koda spelarnas och tränarnas svar, och mäta överensstämmelsen mellan dessa. Undersökningens data består därför av spelarnas och tränarnas attityder till spelarnas prestationer, översatta till kvantitativa data. Kvantitativ data lämpar sig väl för att mäta överensstämmelse på det sätt som sker i de studier av självbedömning som jag tagit upp ovan (se 2.3), och som jag tagit upp tidigare i detta metodkapitel.

Undersökningen är longitudinell i sin design på det sättet att samma spelare har bedömt och blivit bedömd vid flera tillfällen. Detta har varit för att öka reliabiliteten i bedömningarna genom att både spelare och tränare får öva upp en förmåga att bedöma prestationer. Jag är övertygad om att bedömningar av flera prestationer bättre visar spelarens självbedömning än en enstaka.

3.6.2 Validitet

Stukat (2011) definierar validitet som ett mått på hur bra man mäter det man avser att mäta. Begreppet är således kopplat till studiens frågeställningar och huruvida studiens metod är lämpad att besvara dessa. Min studies validitet är upphängd på att tränarbedömningarna betraktas som expertutlåtanden om spelarens prestation. Detta motiverar jag med att utföranden spelaren gör i match har avsikter som delvis botten i hur spelarens tränare vill att spelaren ska agera. Den egna tränarens bedömning av matchprestationen är, även utanför den här undersökningen, mycket relevant för att mäta spelarens prestation. Den avgör vilken feedback spelaren får i efterhand och huruvida spelaren blir uttagen till nästa match. Utifrån detta resonemang, att spelarens tränare är den som är bäst lämpad att bedöma huruvida spelarens prestation är bra eller inte, ser jag min studies validitet som god.

Kopplat till min första frågeställning, jämförs mitt resultat med studier inom andra praktiker än elitfotboll. Med tanke på att olika prestationer bedöms är det svårt att dra slutsatser om ifall elitfotbollsspelare har en högre eller lägre förmåga än exempelvis skolelever att bedöma sina prestationer. Bedömningarna görs i olika praktiker och av olika uppgifter. Det är svårt att avgöra om det är individernas förmåga att självbedöma eller svårigheten att bedöma uppgiften som jämförs. Validiteten i jämförelsen mellan studier inom olika praktiker kan därför ifrågasättas.

Samtidigt är det självbedömningen av de praktiks specifika prestationerna som är intressanta som empiri. Att jämföra självbedömning som allmän egenskap mellan två praktiker kräver prestationer utan anknytning till någon av verksamheterna, för att undvika fördelar av vana. Ett sådant experiment hade dock saknat validitet om slutsatser om självbedömningen av prestationer i den ordinarie verksamheten.

3.6.3 Generaliserbarhet

Slutligen bör undersökningens generaliserbarhet diskuteras. Stúkat (2011) definierar detta begrepp som besvarande frågan hur många undersökningens resultat gäller för. Undersökningens urval är litet och inte tillräckligt representativt för att slutsatser om hela populationen ska kunna dras. Däremot kan resultatet fungera fingervisande för vidare forskning med större urval. Den mängd data som samlats in är tillräckligt stor för att, med stöd i signifikanstester, analysera som valid empiri för hur svenska elitfotbollsspelare bedömer sina prestationer i match. Stúkat (ibid.) tar upp begreppet *relaterbarhet* som en svagare form av generalisering vid mindre undersökningar. Låt vara att urvalet inte talar för alla svenska elitfotbollsspelare, men det talar för verkliga förhållanden för undersökningens respondenter, vilka kan relateras till delar av populationen.

3.7 Etik

Johannessen & Tufte (2002) tar upp fyra forskningsetiska krav för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Nedan diskuterar jag min undersökning utifrån dessa krav.

Både spelare och tränare har getts information om undersökningens syfte i webbenkäten (bilaga 7.1) och informationsmail (bilaga 7.2 och 7.3). Informationskravet inbegriper, enligt Johannessen & Tufte (2002), även att deltagarna informeras om att deltagandet är frivilligt och att de är fria att avbryta det, när de så känner. Detta har inte uttryckligen stått i varken webbenkätens inledning eller informationsmailen, men kontakterna med deltagarna har präglats av frivillighet och de som inte har svarat på enkäten efter påminnelser har snart räknats till bortfallet (se 3.3.2). Gällande inhämtande av samtycke, anser jag inte att detta har behövts då besvarandet av enkäten bygger på ett samtycke i sig. Ett separat, skriftligt samtycke hade varit aktuellt om mina data bestod av observationer eller intervjuer, men med tanke på att enkätens sammanhang förklaras i den samtycker deltagarna att delta så snart de besvarar den.

Johannessen & Tufte (2002) tar i redogörelsen för samtyckeskravet upp att det inte bör föreligga beroendeförhållanden mellan forskare och deltagare. I min undersökning har detta förekommit i att jag själv är assisterande tränare för vissa av spelarna i undersökningen. Samtidigt har detta förhållande varit något som jag behandlat med respekt och vid rekryteringen av dessa spelare var jag noga med att påpeka att deras deltagande inte på något

skulle påverka min syn på dem som spelare och att deras deltagande var frivilligt. I datainsamling och analys har jag överhuvudtaget inte kopplat siffrorna till personer. Dessutom har deras skattningar, i enlighet med konfidentialitetskravet, behandlats konfidentiellt gentemot mina tränarkollegor. På det sättet har deltagandet inte påverkat laguttagningar eller hur lagets tränare har kommunicerat med eller sett på spelarna. Detsamma har gällt för samtliga lag. Spelare och tränare har aldrig fått reda på varandras skattningar.

Konfidentialitetskravet aktualiseras också på det sättet att deltagarna i någon mån är offentliga personer. För att leva upp till kravet om konfidentialitet är inga klubbar namngivna, med tanke på att detta hade avanonymiserat framförallt tränarna. I fallet med mitt eget lag har jag fått göra en avvägning. Jag har skyldighet att redogöra för min forskningsprocess, men med tanke på att jag nämner att jag och vissa av mitt lags spelare har deltagit i undersökningen sker en avanonymisering. Att jag avanonymiserar mig själv är dock självvalt och i min uppsats förekommer inga avslöjanden som identifierar mina spelare.

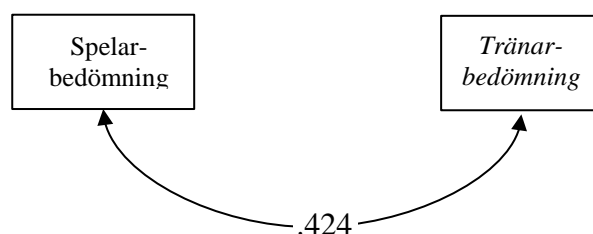
Slutligen uppfyller min undersökning nyttjandekravet genom att mina data endast används i den här undersökningen. Konfidentialiteten i förhållandet mellan spelare och tränare aktualiseras även i uppfyllandet av detta krav då mina data inte använts som vägledande i lagens verksamhet.

4 Resultat

I detta kapitel presenteras undersökningens resultat, utifrån de mått som angivits i föregående metodkapitel. Kapitlet är disponerat enligt undersökningens frågeställningar.

4.1 Svenska elitfotbollsspelares förmåga att bedöma sina matchprestationer

För att mäta spelarnas förmåga att bedöma sina egna matchprestationer har korrelationsmättet Pearsons r använts. På de 75 kompletta observationer som ingår i undersökningens data uppmättes ett statistiskt signifikant ($p < 0,01$) samband på $r = .424$.

Figur 2 Korrelation mellan spelar- och tränarbedömningar

Nivån på korrelationen är medelhög, vilket brukar indikeras av $r = 0.5$ (Djurfeldt et al, 2003). Trots att korrelationen är långt ifrån perfekt ($r = 1$) kan det vara svårt att uppskatta vad som är högt och lågt vid skattningar som innefattar komplexa relationer mellan olika individers bedömningar. Det kan dock noteras att sambandet är högre än i den fotbollsstudie (Van-Yperen & Duda, 1999) som jag tagit upp som tidigare forskning och även det medelvärde som Falchikov & Boud (1989) presenterar. Samtidigt är sambandet lägre än vid de två studier som tar upp skolelevers självbedömning. Tabell 4.1 visar hur min undersöknings korrelation förhåller sig till den tidigare forskning som jag tagit upp.

Tabell 4.1.1 Jämförelse mellan olika studiers korrelationer

Studie	Studieobjekt	Korrelation
Sadler & Good, 2006	Skolelever	.79
Johansson, 2013	Skolelever	.59
Karlén, 2013	Elitfotbollsspelare	.424
Falchikov & Boud, 1989	Olika	.39 (medelvärde)
Van-Yperen & Duda, 1999	Unga elitfotbollsspelare	.26

Tabell 4.1.2 visar hur stor avvikelse mellan spelar- och tränarbedömningar observationerna uppnår. Kvotavvikelse har ett aritmetiskt medelvärde på 3,827. 46,7 % ryms inom de ramar (högst 3 i avvikelse) jag satt upp för överensstämmelse mellan bedömningarna. Det är alltså vanligare att spelarbedömningarna avviker än att de stämmer överens med tränarbedömningarna. Falchikov & Boud (1989) visar upp liknande mått på överensstämmelse med nivåer på 33-99,4 %, med ett medelvärde på 64,1 %. Som nämnts ovan är dock detta mått vanskligt att jämföra, med tanke på att studierna ser olika ut.

Tabell 4.1.2 Andel överensstämmelse och avvikelse

Kvotavvikelse	Grupper	Frekvens	Procent
,00	<u>Överensstämmelse</u> 35 observationer, 46,7 %	1	1,3
1,00		6	8,0
2,00		16	21,3
3,00		12	16,0
4,00	<u>Avvikelse</u> 40 observationer, 53,3 %	16	21,3
5,00		13	17,3
6,00		5	6,7
7,00		3	4,0
8,00		1	1,3
9,00		1	1,3
16,00		1	1,3
Total			75

4.2 Överskattning eller underskattning av den egna prestationen

För att undersöka över- och underskattning av spelarnas självbedömning, studerades *skillnaderna mellan summorna av spelarbedömningar och summorna av tränarbedömningar*. Dessa skillnader visas i tabell 4.2. I tabellen är grupperna för överensstämmelse och ojämna observationer ihopsatta, men definierade med antal observationer och andel.

Tabell 4.2 Över- eller underskattning av den egna prestationen

Skillnad	Grupper	Frekvens	Procent	
-16,00	<u>Underskattning</u> 17 observationer, 22,7 %	1	1,3	
-9,00		1	1,3	
-8,00		1	1,3	
-7,00		3	4,0	
-6,00		1	1,3	
-5,00		5	6,7	
-4,00		5	6,7	
-3,00	<u>Överensstämmelse</u> 35 observationer, 46,7 %	4	5,3	
-2,00		7	9,3	
-1,00		6	8,0	
,00		inklusive	7	9,3
1,00		7	9,3	
2,00	<u>Ojämna observationer</u> 12 observationer, 16 %	8	10,7	
3,00		8	10,7	
4,00	<u>Överskattning</u> 11 observationer, 14,7 %	6	8,0	
5,00		1	1,3	
6,00		4	5,3	
Total		75	100,0	

I jämförelse med överskattande observationer är de underskattande fler, vilket även visats i figur 4.1 ovan. Sett utifrån prestationerna och urvalet som helhet tenderar alltså avvikande prestationsbedömningar av elitfotbollsspelare att vara underskattande, snarare än överskattande. Samtidigt är gruppen av överensstämmande och ojämna observationer störst, vilket tyder på att underskattningen inte är särskilt stark. Medelvärdet av de summerade

skillnaderna är -0,4933, men med tanke på extremen -16 är medianen 0 mer rättvisande som centraltendens.

4.3 Skillnader mellan variabler

Måtten för överensstämmelse och över- eller underskattning används i detta avsnitt för att visa på skillnader mellan variabler.

4.3.1 Olika delar av prestationen

De olika delarna av prestationen (*Situation*, *Roll*, *Fysik* och *Utstrålning*) och hur dessa har bedömts isolerat från varandra, presenteras i Tabell 4.3.1. Medelvärdena är uträknade utifrån skillnadsvärden mellan spelar- och tränarbedömningar. Positiva värden innebär en dragning åt överskattning, medan negativa drar åt underskattning. Ojämna observationer förekommer inte, då det endast är ett par som jämförs åt gången.

Högst överensstämmelse visar bedömningarna av delen *Situation*, medan *Roll* visar lägst. Samtidigt har *Roll* det medelvärde som ligger närmast 0, vilket tyder på att värdena inom variabelnivån överensstämmelse ligger närmare 0 än övriga delskillnader. Resultatet blir därmed svårtydligt och ingen definitiv slutsats om elitfotbollsspelare är bättre på att värdera någon del av sin prestation kan dras.

Tabell 4.3.1 Överensstämmelse och över-/underskattning kopplat till delbedömningar

	Situation	%	Roll	%	Fysik	%	Utstrålning	%
Medelvärde	-0,1733		0,0133		-0,1867		-0,1467	
Standardavvikelse	1,24654		1,13153		1,37244		1,34258	
Underskattning	8	10,7	9	12,0	12	16,0	8	10,7
Överensstämmelse	64	85,3	57	76,0	59	78,7	60	80,0
Överskattning	3	4,0	9	12,0	4	5,3	7	9,3
Totalt	75	100	75	100	75	100	75	100

När det gäller över- och underskattning visar endast *Roll* ett positivt medelvärde, vilket tyder på överskattning. Detta bör dock snarare tolkas som att denna delbedömning inte underskattas, till skillnad från övriga delbedömningar. *Roll* är den delbedömning som visar mest symmetri mellan över- och underskattningar. Framförallt delbedömningen *Fysik* underskattas. Detta kan ha att göra med att fotbollsspelare upplever sig svagare och mer trötta än vad tränaren tycker att de ser ut att vara. I *t*-test når inget av medelvärdena statistisk signifikans ($p > 0,05$), varför några slutsatser om skillnader mellan spelarnas förmåga att bedöma olika delar av prestationen inte kan dras.

4.3.2 Kön

I jämförelse mellan kvinnliga och manliga spelare visar observationer av manliga spelare en högre korrelation ($r = .642$) med tränarens bedömning än kvinnliga ($r = .200$). Det är dock bara den manliga korrelationen som uppvisar statistisk signifikans.

Även mätt med andel överensstämmelse visar resultatet att manliga elitfotbollsspelare bedömer sig själva mer i linje med tränarens skattningar än kvinnliga. 52,1 % av observationerna av manliga spelare ryms inom ramarna för överensstämmelse, medan endast 37,0 % uppmäts när det gäller kvinnliga spelare. Avvikande bedömningar av prestationen som helhet är således något vanligare än överensstämmande för den kvinnliga delen av urvalet. De

kvinnliga spelarnas bedömningars avvikelsevärden har ett medelvärde på 4,7, medan det är 3,33 för män. *T*-test av skillnader mellan medelvärdena av avvikelssummorna uppnår statistisk signifikans ($p = 0,04$).

När det gäller över- och underskattning visar resultatet att kvinnliga elitfotbollsspelare tenderar att underskatta sin prestation i match i högre grad än manliga. Bedömningarna gjorda av kvinnor i undersökningen når negativa centraltendenser och har en ganska stor andel inom ramarna för underskattning. De manliga bedömningarna har en jämnare fördelning mellan över- och underskattning om man ser till grupperna, men har positiva centraltendenser, vilket ger en svag indikation på överskattning.

Tabell 4.3.2 Över- och underskattning kopplat till kön

Kön		Frekvens	Procent
Man Medelvärde: 0,6250 Median: 1,5	Underskattning	8	16,7
	Överensstämmelse	25	52,1
	Ojämn observationer	6	12,5
	Överskattning	9	18,8
	Total	48	100,0
Kvinna Medelvärde: -2,4815 Median: -2,0	Underskattning	9	33,3
	Överensstämmelse	10	37,0
	Ojämn observationer	6	22,2
	Överskattning	2	7,4
	Total	27	100,0

Även i *t*-test av skillnader i över- och underskattning mellan de kvinnliga och manliga bedömningarna uppnås klar signifikans ($p = 0,001$). Mitt resultat får därmed stöd i att kvinnliga elitfotbollsspelare tenderar att underskatta sina prestationer i match i högre grad än manliga elitfotbollsspelare.

4.3.3 Ålder

Korrelationer kopplade till studiens tre åldersnivåer visar ett märkligt resultat. Både de unga ($r = .576$) och de äldsta ($r = .690$) elitfotbollsspelarna visar högre korrelationer än den för hela urvalet. Båda dessa korrelationer är statistiskt signifikanta ($p < 0,01$). Korrelationen för åldersnivån äldre visar extremt låg korrelation ($r = .027$), men utan statistisk signifikans.

Liknande resultat syns om man ser på andelen överensstämmande observationer. De äldsta spelarna har högst andel överensstämmelse, medan medelgruppen har klart lägst. Grupperna för unga och de äldsta spelarna har ganska jämn fördelning mellan över- och underskattning sett till andelar, men sett till centraltendenser tenderar äldre spelare att överskatta sina prestationer, hellre än att underskatta dem. Äldre-gruppen visar en klar tendens att underskatta prestationer, både sett till andelar och centraltendenser.

Skillnader i överensstämmelse testades med ett en-vägs ANOVA-test. Gruppen Äldre skiljer sig signifikant ($p < 0,05$) från de andra två grupperna. Detta innebär att den grupp som jag i min undersökning har klassat som Äldre visar en signifikant sämre överensstämmelse mellan spelar- och tränarbedömningar än grupperna Ung och Äldst. Skillnaden mellan grupperna Ung och Äldst når inte signifikans ($p > 0,05$).

Tabell 4.3.3 Över- och underskattning kopplat till ålder

Åldersnivå		Frekvens	Procent
Ung (18-20 år) Medelvärde: 0,0370 Median: 0,0000	Underskattning	5	18,5
	Överensstämmelse	14	51,9
	Ojämn observationer	4	14,8
	Överskattning	4	14,8
	Total	27	100,0
Äldre (21-25 år) Medelvärde: -1,8846 Median: -1,5000	Underskattning	9	34,6
	Överensstämmelse	8	30,8
	Ojämn observationer	6	23,0
	Överskattning	3	11,5
	Total	26	100,0
Äldst (26-33 år) Medelvärde: 0,5000 Median: 1,5000	Underskattning	3	13,6
	Överensstämmelse	13	59,1
	Ojämn observationer	2	9,0
	Överskattning	4	18,2
	Total	22	100,0

Skillnader mellan åldersnivåernas skillnadsvärden, det vill säga måttet på huruvida observationerna är över- eller underskattade, når inte signifikans ($p > 0,05$) i en-vägs ANOVA-test. Inga slutsatser kan därmed dras om att över- eller underskattning skulle bero på ålder.

4.3.4 Prestation

Analyserat utifrån variabeln prestation, visar resultatet att de undersökta fotbollsspelarnas bedömningar stämmer som mest överens med tränarens när prestationen har varit låg. I och för sig är det endast 12 observationer där prestationen är låg, men ändå kan en statistiskt signifikant ($p = 0,019$) korrelation på $r = .661$ uppmätas. Medelprestationer och höga prestationer uppnår lägre korrelationer (0,254 respektive -0,21) men utan statistisk signifikans ($p > 0,05$).

Tabell 4.3.4 Över- och underskattning kopplat till prestation

Prestation		Frekvens	Procent
Låg Medelvärde: 1,6667 Median: 2,5000	Underskattning	1	8,3
	Överensstämmelse	4	33,3
	Ojämn observationer	2	16,6
	Överskattning	5	41,7
	Total	12	100,0
Medel Medelvärde: 0,8333 Median: 1,0000	Underskattning	2	6,7
	Överensstämmelse	14	46,7
	Ojämn observationer	10	33,3
	Överskattning	4	13,3
	Total	30	100,0
Hög Medelvärde: -2,4848 Median: -3,0000	Underskattning	14	42,4
	Överensstämmelse	17	51,5
	Ojämn observationer	0	0
	Överskattning	2	6,1
	Total	33	100,0

Tabell 4.3.4 visar andelar överensstämmelse och över- och underskattning kopplat till hur hög prestation som är bedömd. Med detta mått får de höga prestationerna högst överensstämmelse med knapp marginal, men en-vägs ANOVA-test av gruppernas överensstämmelse visar ingen signifikant skillnad. Däremot visar samma test signifikant skillnad mellan gruppernas över- och underskattning. Störst skillnad är den mellan hög och låg prestation, där höga prestationer tenderar att underskattas i högre grad än låga. Utifrån ANOVA-testet kan slutsatsen att höga prestationer på svensk elitfotbollsnivå tenderar att underskattas mer än medelhöga eller låga prestationer.

4.4 Sammanfattning

Som sammanfattning av detta kapitel redovisas nedan de slutsatser som kan dras ur mitt resultat.

- Svenska elitfotbollsspelares förmåga att bedöma sina matchprestationer är, i korrelationsmått, något lägre än vad tidigare forskning visar om samma förmåga hos skolelever.
- Undersökningen visar att svenska elitfotbollsspelare har en högre förmåga att bedöma sina prestationer än tidigare forskning om unga elitfotbollsspelare från Holland.
- Det är vanligare att svenska elitfotbollsspelares självbedömningar avviker än överensstämmer med deras tränares bedömningar.
- Delbedömningar av den taktiska rollen urskiljer sig gentemot de andra tre delarna i att de tenderar att överskattas snarare än underskattas. Ingen signifikans uppnås.
- Sambandet mellan elitfotbollsspelares självbedömningar och tränarens bedömningar är lägre för kvinnliga än för manliga elitfotbollsspelare.
- Kvinnliga elitfotbollsspelares avvikande bedömningar tenderar att vara underskattande.
- De yngsta och de äldsta spelarna visar högre förmåga att bedöma sina matchprestationer än de emellan.
- Elitfotbollsspelare visar högst förmåga att bedöma sina prestationer när prestationerna är låga.
- Höga prestationer tenderar att underskattas mer än medelhöga och låga prestationer.

5 Diskussion

Man kan diskutera mitt resultat om svenska elitfotbollsspelares förmåga att bedöma sina matchprestationer från olika perspektiv och kontexter. Även om en formell bedömning aldrig blir aktuell inom fotbollen som inom skolan, där betygsystemet är en viktig stöttepelare, finns det beröringspunkter mellan förhållandena spelare-tränare och elev-lärare. I båda paren finns gemensamma mål om att spelaren eller eleven ska prestera och att tränaren eller läraren har ansvaret för detta gentemot sin arbetsgivare. Bedömningar om hur väl spelaren och eleven presterar förekommer naturligt både hos dem själva och hos tränaren och läraren. Mitt resultat visar att sambanden mellan dessa bedömningar är något lägre för fotbollsspelare än skolelever.

En anledning till det lägre sambandet kan vara att uppgiften som ska bedömas skiljer sig mellan fotbollspraktiken och skolpraktiken. Ett prov i skolan har ofta en tydlig gräns mellan vad som är rätt och vad som är fel och elevens svar på provets frågor beror endast på eleven. Under en fotbollsmatch är spelaren beroende av medspelare och motståndare för att göra en bra prestation och lyckade och misslyckade situationers orsaker kan tillskrivas dessa yttre aktörer. Exempelvis beror en lyckad passning på att passningsläggaren slår passningen med bra precision, kraft och timing, att motståndaren inte lyckas bryta bollens bana och att passningsmottagaren visar var han vill ha bollen och att spelaren tar emot den på ett bra sätt. Att bedöma vad i den här processen som lyckas och inte kan vara betydligt svårare än att bedöma huruvida ett svar på ett prov i skolan är rätt eller fel. Samtidigt är det långt ifrån alla bedömningar i skolan som grundar sig på prov. Den dagliga klassrumsverksamheten och examinationer som saknar klara angivelser för vad som är rätt och fel bedöms också i skolan. Dessa bedömningar liknar dem som förekommer i fotbollspraktiken, vilket motiverar jämförelser mellan de två praktikerna.

Inom fotbollspraktiken går det att jämföra min studie med Van-Yperen & Duda (1999), som bland annat mäter överensstämmelse mellan spelar- och tränarbedömningar. Van-Yperens & Dudas (1999) studie visar låg korrelation mellan spelar- och tränarbedömningar, i förhållande till min. En faktor i detta kan vara spelarnas ålder. Van-Yperens & Dudas studie har endast ungdomsspelare som respondenter, medan min har seniorspelare¹². Samtidigt visar mitt resultat att unga (18-20 år) elitfotbollsspelare har en högre förmåga att bedöma sina prestationer än den mellangrupp som jag kallar äldre (21-25 år). Att elitfotbollsspelares förmåga att självbedöma skulle bli bättre med åldern är därmed inget som får stöd i mitt resultat. De verkar snarare hamna i något slags självbedömningskris efter att de fyllt 21, för att sedan repa sig igen när de närmar sig 30.

Skillnaden mellan studiernas korrelationer skulle istället kunna tillskrivas att det ligger en skillnad i vad det är respondenterna skattar. I Van-Yperens & Dudas (1999) studie skattar respondenterna sina egenskaper, medan de i min skattar sina prestationer. Förmodligen kan samma spelare exempelvis skatta sina egenskaper som höga och prestationer som låga. Uttryckt med Zimmermans (1986, 1989, 1990, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002) och Banduras (1986, 1991, 1993, 1997) terminologi skulle spelaren ha en upplevelse av den egna förmågan som hög under beräkningsfasen, men bedömer prestationen som att den inte uppfyller den beräknade standarden, eller upplever en låg självbelåtenhet, under självreflektionsfasen. Att det skulle föreligga skillnader mellan bedömning av förmåga och prestation, och hur denna

¹² De yngsta respondenterna i min studie är visserligen jämgamla med de äldsta i Van-Yperens & Dudas (1999), men som urval är mitt klart äldre.

skillnad i så fall ser ut, är ett uppslag för vidare forskning. En sådan studie hade ytterligare belyst och mätt elitfotbollsspelares självinsikt.

Om man betraktar mitt resultat utifrån SvFFs spelarutbildningsplan och Williams & Hodges (2005), som lyfter fram den inre feedbacken och det självreglerade lärandet som fotbollsspelarens viktigaste vägledare, förefaller spelarnas förmåga att självbedöma som ganska låg. Mindre än hälften (46,7%) av spelarbedömningarna i studien överensstämmer med tränarbedömningarna. Detta kan innebära att spelare som lämnas mycket utrymme åt inre feedback och självreglering bedömer sina prestationer på annat sätt, och styr sitt lärande åt ett annat håll, än det tränaren föredrar. Resultatet visar att kvinnliga elitfotbollsspelares självbedömningar har en lägre överensstämmelse med tränarnas bedömningar. Detta kan härledas till att kvinnliga elitfotbollsspelare tenderar att underskatta sina prestationer, vilket diskuteras nedan. Resultatet antyder även att risken för missuppfattning mellan spelare och tränare är störst när det gäller den taktiska rollen, och att spelare tenderar att överskatta utförandet av denna. Vidare forskning behövs dock för att några slutsatser ska kunna dras om detta.

Samtidigt är det inte så lätt som att avvikelser mellan spelarens och tränarens bedömning behöver bero på missuppfattning. En spelare som bedömer sin prestation som lägre än vad tränaren bedömer den behöver inte nödvändigtvis ha en annan uppfattning än tränaren om vad som behöver regleras. Den lägre bedömningen kan snarare grunda sig i olika viktning av lyckade och misslyckade utföranden och en låg självbelåtenhet i förhållande till högt uppsatta mål. Hur spelaren styr sitt lärande därifrån beror på om självreaktionen på utförandet är adaptivt eller defensivt, vilket den här studien inte mäter. Studien mäter självbedömningen (alternativt självutvärderingen), vilken i längden framförallt påverkar motivationen och upplevelsen av den egna förmågan (Zimmerman, 2002).

Bandura (1986) menar att en upplevelse av den egna förmågan som hög leder till hög motivation och lyckade utföranden. Utifrån detta borde överskattade prestationer vara motivationshöjande, medan underskattade borde vara det motsatta. Samtidigt visar Cleary & Zimmerman (2001) att experter har en lägre självbelåtenhet än amatörer, vilket kan tolkas som att underskattade prestationer tyder på högt uppsatta mål. Detta kan i sin tur tolkas som en upplevelse om den egna förmågan som hög.

Som nämnts ovan visar resultatet att kvinnliga elitfotbollsspelare avviker genom att underskatta sina prestationer. Utifrån socialkognitiv teori kan detta tolkas som att kvinnliga elitfotbollsspelare sätter högre mål i förhållande till sin förmåga än vad manliga gör. Detta kan i sig tolkas som en upplevelse av den egna förmågan som hög inför utförandet, vilket tyder på hög motivation. Samtidigt kan bedömningarna, att de höga målen inte uppfylls, fungera motivationssänkande och hämmande för vidare lärande om inte självreaktionerna är adaptiva, det vill säga lösningsfokuserade. Givetvis förekommer underskattade prestationer även bland de manliga elitfotbollsspelarna, men som grupp är de mer balanserade mellan över- och underskattning.

Sett till hela urvalet är spelarna som mest överensstämmande med tränarna när prestationen är dålig och bra prestationer tenderar att underskattas. Resultatet målar bilden av svenska elitfotbollsspelare som hårda i bedömningarna av sina prestationer i match. Utifrån denna bild bör tränarens roll vara att höja, snarare än sänka, spelarens upplevelse av den egna förmågan, både för att öka motivationen och att få spelaren att fortsätta våga sätta höga mål för sig själv. Om tränaren istället lämnar all feedback och allt lärande till spelarens kognitioner, riskerar

spelaren att undergräva sin fortsatta utveckling. Detta sker, med den socialkognitiva teorin som grund, genom motivationsbrist, defensiva självreaktioner och tvivel på den egna förmågan, vilket leder till att spelaren sätter lägre mål för sig själv i kommande beräkningsfaser. De lägre målen är i och för sig lättare att uppnå och kan därmed balansera upp spelarens upplevelse av den egna förmågan, men de sätter också snävare ramar för vad spelaren vågar utföra på planen, vilket kan vara utvecklingshämmande.

Underskattningarna och medvetenheten om dåliga prestationer behöver dessutom inte endast komma från spelarens egna isolerade bedömning. Enligt socialkognitiv teori styrs inte individens medvetande endast inifrån, utan även utifrån av omgivningen (Bandura, 1986). En omgivning, i form av publik, tränare och andra spelare, som uppmärksammar spelarens misslyckade utföranden påverkar i allra högsta grad spelarens bild av sin prestation. Medvetenheten om dåliga prestationer, som studien visar, kan härledas lika mycket till att spelaren tolkar omgivningens reaktioner som till att hon eller han tolkar sitt beteende. Ett intressant uppslag för vidare forskning är huruvida omgivningen hellre uppmärksammar dåliga än bra utföranden.

En central del i min undersökning är att tränarnas bedömningar av spelarprestationer ses som objektiva. Mitt resultat presenteras som att spelarna bedömer överensstämmande, underskattar eller överskattar i förhållande till tränarbedömningar. Ett annat sätt att se på bedömningarna är utifrån frågan hur väl tränarna bedömer sina spelares prestationer. Att kvinnliga spelare bedömer sina prestationer som sämre än vad tränarna bedömer, blir då snarare ett uttryck för att tränarna överskattar kvinnliga spelares prestationer. Ställer svenska elitfotbollstränare lägre krav på kvinnliga spelare, i förhållande till deras förmåga, än på manliga spelare?

Hittills har diskussionen handlat om att skydda spelare från att underskatta sina prestationer. Ett annat sätt att se på mitt resultat är att spelarna använder adaptiva strategier för att hantera sin underskattning och att deras vidare lärande därmed inte tar skada, utan snarare gynnas, av den. Underskattningen kan ses som att spelaren är uppmärksam på sitt utförande och ständigt letar efter delar att förbättra. Utifrån detta resonemang kan resultatet tolkas som att svenska elitfotbollsspelare, kvinnliga i synnerhet, i hög grad är självreglerande i sitt lärande.

Undersökningens resultat kan sammanfattas i att svenska elitfotbollsspelare brister i sin förmåga att bedöma sina prestationer i match och att de tenderar att underskatta dessa. Framförallt underskattar kvinnliga spelare sina prestationer och överensstämelsen för hela urvalet är högst när prestationen har varit dålig. I diskussionskapitlet har jag gett förslag på hur detta kan tolkas utifrån socialkognitiv teori om självreglerat lärande. För att nå några slutsatser om det självreglerade lärandet behövs vidare forskning. En lämplig forskningsfråga för en sådan studie hade varit hur svenska elitfotbollsspelare hanterar underskattade matchprestationer.

6 Referenslista

Arthur, H. (1995). Student self-evaluations: How useful? How valid? *International journal of nursing studies*, 32, 271-276.

Andrade, H. L. (2010). Students as the definite source of formative assessment: Academic self-assessment and the self-regulation of learning. I Andrade, H. L., & Cizek, G. J. (Red.), *Handbook of formative assessment* (ss. 90-105). New York: Routledge.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. *Organizational behaviour and human decision processes*, 50, 248-287.

Bandura, A. (1993). Perceived self efficacy in cognitive development and functioning. *Educational psychologist*, 28 (2), 117-148.

Bandura, A. (1997). *Self efficacy - the exercise of control*. New York, NY: W. H. Freeman and Company.

Black, P., & Dylan, W. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in education: Principles, policy and practice*, 5 (1), 7-74.

Cleary, T. J., & Zimmerman, B. J. (2001). Self-regulation differences during athletic practice by experts, non-experts, and novices. *Journal of applied sport psychology*, 13 (2), 185-206.

Cizek, G. J. (2010). *An introduction to formative assessment: History, characteristics, and challenges*. I Andrade, H. L., & Cizek, G. J. (Red.), *Handbook of formative assessment* (ss. 3-17). New York: Routledge.

Elshout-Mohr, M. (1994). Feedback in self-instruction. *European education*, 26, 58-73.

Djurfeldt, G., Larsson, R., & Ola, S. (2003). *Statistisk verktygslåda - samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Falchikov, N., & Boud, D. (1989). Student self-assessment in higher education: A meta-analysis. *Review of educational research*, 59 (4), 395-430.

Falchikov, N., & Boud, D. (2006). Aligning assessment with long-term learning. *Assessment & evaluation in higher education*, 31 (4), 399-413.

Johannessen, A., & Töfte, P. A. (2003). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (G. Johansson, Övers.) Malmö: Liber AB.

Johansson, S. (2013). *On the validity of reading assessments: Relationships between teacher judgements, external tests and pupil self-assessments*. Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis.

- Lemyre, P.-N., Roberts, G. C., & Omundsen, Y. (2002). Achievement goal orientations, perceived ability, and sportspersonship in youth soccer. *Journal of applied sport psychology*, 14 (2), 120-136.
- Puustinen, M., & Pulkkinen, L. (2001). Models of self-regulated learning: a review. *Scandinavian journal of educational research*, 45 (3), 269-286.
- Ramaprasad, A. (1983). On the definition of feedback. *Behavioral Science*, 28, 4-13.
- Sadler, D. R. (1989). Formative assessment and the design of instructional systems. *Instructional science*, 18, 119-144.
- Sadler, P. M., & Good, E. (2006). The impact of self- and peer-grading on student learning. *Educational assessment*, 11 (1), 1-31.
- Schunk, D. H. (2001). Social cognitive theory and self-regulated learning. i B. J. Zimmerman, & D. H. Schunk (Red.), *Self-regulated learning and academic achievement - theoretical perspectives* (2a uppl., ss. 125-152). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Stråhlman, O. (2000). *Vägen till a-landslaget: En studie av 1011 svenska elitidrottare år 2000*. Farsta: RF.
- Stúkat, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svenska Fotbollförbundet (2011). *Fotbollen i Sverige*. Hämtad 2013-02-28, från <http://www.fogis.se/om-svff>
- Svenska Fotbollförbundet (2013). *Spelarutbildningsplan*. Hämtad 2013-03-01, från <http://www.fogis.se/spelarutbildningsplan>
- Zeidner, M., Boekaerts, M. & Pintrich, P. R. (2000). Self-regulation: Directions and challenges for future research. i M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Red.), *Handbook of self-regulation* (ss. 749-768). San Diego, CA: Academic Press.
- Zimmerman, B. J. (1986). Becoming a self-regulated learner: Which are the key subprocesses? *Contemporary educational psychology* (11), 307-313.
- Zimmerman, B. J. (1989). A social cognitive view of self-regulated academic learning. *Journal of Educational Psychology* (81), 329-339.
- Zimmerman, B. J. (1990). Self-Regulated Learning and Academic Achievement: An Overview. *Educational psychologist*, 25 (1), 3-17.
- Zimmerman, B. J. (1998). Academic studying and development of personal skill: a self-regulatory perspective. *Educational psychologist*, 33 (2-3), 73-86.
- Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. i M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Red.), *Handbook of self-regulation* (ss. 13-39). San Diego, CA: Academic Press.

Zimmerman, B. J. (2001). Theories of self-regulated learning and academic achievement: An overview and analysis. i B. J. Zimmerman, & D. H. Schunk (Red.), *Self-regulated learning and academic achievement - theoretical perspectives* (2:a uppl., ss. 1-38). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory into practice* , 41 (2), 64-70.

Zimmerman, B.J., Bonner, S., & Kovach, R. (1996). *Developing self-regulated learners: Beyond achievement to self-efficacy*. Washington, DC: American Psychological Association.

Zimmerman, B. J., & Pons, M. M. (1986). Development of a structured interview for assessing student use of self-regulatory learning strategies. *American educational research journal* , 23 (4), 614-628.

Van-Yperen, N. W., & Duda, J. L. (1999). Goal orientations, beliefs about success, and performance improvement among young elite Dutch soccer players. *Scandinavian journal of medicine & science in sports* , 9, 358-364.

Vygotskij, L. (1978). *Mind and society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Williams, A. M., & Hodges, N. J. (2005). Practice, instruction & skill acquisition in soccer: Changing tradition. *Journal of sports sciences* , 23 (6), 637-650.

7 Bilagor

7.1 Webbenkät

Vissa delar av enkäten, som svarsfält och skalor, kom inte med i överföringen från webbsida till det här dokumentet. Webbenkäten, i sin fullständiga version, finns på:

https://docs.google.com/forms/d/1L45exi5adGDIhH47xwwBbjv1Tqrzwt4vbRp2Xb4kF_U/vi/ewform

Skattning av matchprestation

Du deltar i en undersökning som är en del av Jonas Karléns examensarbete i pedagogik vid Göteborgs Universitet. Undersökningen belyser elitfotbollsspelares självskattningar av sina prestationer i match och tränarens bedömningar av desamma. Undersökningen är helt anonym och består endast av fyra frågor. Jag hoppas att du vill lägga några minuter på detta.

Som spelare deltar du i undersökningen genom att skatta din prestation vid ett antal matcher i enkäten nedan. Skattningen är uppdelad i fyra kategorier: Situation, Roll, Fysik och Utstrålning. Dessa förklaras nedan under varje rubrik. För varje kategori kryssar du i den siffra som uttrycker hur väl du tycker att du har lyckats med kriterierna för kategorin. Siffrorna kan sägas motsvara följande bedömning:

- 1 - Usel
- 2 - Dålig
- 3 - Tveksam
- 4 - Stabil
- 5 - Bra
- 6 - Mycket bra
- 7 - Extremt bra

När du skattar din prestation är det den nivå du spelar på idag som är måttstocken. Om du exempelvis spelar i Superettan står siffran 4 för en stabil prestation om man jämför med andra Superettan-spelare. Det är alltså inte dig själv och din egen förmåga som du jämför med.

Vid frågor, synpunkter eller problem är du välkommen att höra av dig till Jonas Karlén på 0702-719140 eller jopegk@gmail.com.

Tack för din medverkan!

* Required

Kod *

Ange den kod du har blivit tilldelad. Koden består av en bokstav och en siffra.

Motståndare i matchen *

Ange vilket lag du spelade mot i matchen som du ska skatta din prestation i.

Situation *

Ange ett värde mellan 1 och 7 för att skatta hur väl du lyckades med fotbollssituationer i matchen. Med fotbollssituationer menas situationer som du löser med teknik, timing och speluppfattning. Exempel på sådana är passningar, mottagningar, brytningar, 1 vs 1-situationer, avslut, räddningar, etc.

Kommentar, Situation

Här kan du lämna en kommentar för att förklara hur du tänker när du sätter den siffra du sätter på Situation. Lyft gärna fram saker som du grundar din skattning på. Exempelvis kan du förklara vad som höjer din bedömning och vad som sänker den.

Roll *

Ange ett värde mellan 1 och 7 för att skatta hur väl du följde din taktiska roll i matchen. Den taktiska rollen utgår från ditt lags spelsystem, hur tränaren vill att ni ska spela, och vad tränaren hade för plan för plan med just den här matchen. I rollen innefattas positionsspel i anfallsspel och försvarsspel, hur tränaren vill att du ska agera i vissa situationer och hur väl du bidrar till att laget spelar det spel som ni har planerat att spela.

Kommentar, Roll

Här kan du lämna en kommentar för att förklara hur du tänker när du sätter den siffra du sätter på Roll. Lyft gärna fram saker som du grundar din skattning på. Exempelvis kan du förklara vad som höjer din bedömning och vad som sänker den.

Fysik *

Ange ett värde mellan 1 och 7 för att skatta hur väl din kropp klarade matchen. I skattningen räknar du med hur väl du stod upp i närkamper, hur fräsch du kände dig i kroppen, hur mycket du orkade och andra saker som har med din fysiska status att göra.

Kommentar, Fysik

Här kan du lämna en kommentar för att förklara hur du tänker när du sätter den siffra du sätter på Fysik. Lyft gärna fram saker som du grundar din skattning på. Exempelvis kan du förklara vad som höjer din bedömning och vad som sänker den.

Utstrålning *

Ange ett värde mellan 1 och 7 för att skatta hur väl du utstrålade positiva värden som vinnarvilja, positiv energi och självförtroende. Exakt vilka värden som är bra att utstråla är upp till dig själv, men skattningen ska vara ett mått på hur väl du utstrålar dem för medspelare, motståndare, tränare, publik och andra som ser dig utifrån. I bedömningen bör du räkna in din kommunikation, ditt kroppsspråk och andra signaler som du sänder till din omgivning.

Kommentar, Utstrålning

Här kan du lämna en kommentar för att förklara hur du tänker när du sätter den siffra du sätter på Utstrålning. Lyft gärna fram saker som du grundar din skattning på. Exempelvis kan du förklara vad som höjer din bedömning och vad som sänker den.

7.2 Mail till tränare

Ämne: Undersökning om elitfotbollsspelares självskattning

Hej [tränarens namn],

Enligt överenskommelse på telefon skickar jag dig uppgifter om den undersökning jag genomför under våren. Undersökningen är en del av min kandidatuppsats i pedagogik vid Göteborgs Universitet och har för avsikt att belysa elitfotbollsspelares självskattningar av sina prestationer i match och spelarnas tränares skattningar av desamma.

[klubbens namn] del i undersökningen skulle vara dels att en tränare för er seniortrupp skattar fem spelares prestationer i 4-5 matcher och dels att samma spelare skattar sina egna prestationer i samma matcher. Skattningarna görs via en webbenkät, som ni når genom att [klicka här](#), och tar inte mer än några minuter att genomföra. Ingen tid kommer att tas från er verksamhet, utan all kontakt med både spelare och tränare kommer att ske via telefon, mail eller enkät.

Jag hoppas att ni vill ställa upp på att delta i denna undersökning. Hör gärna av er om ni har frågor eller synpunkter kring upplägget.

Med vänlig hälsning
Jonas Karlén
0702-719140

7.3 Mail till spelare

De här mailen kunde se lite olika ut, beroende på hur kontakten med tränaren sett ut innan. Till innehållet skiljde de sig dock inte nämnvärt. Nedan följer två exempelmail som belyser vad mailen innehöll.

7.3.1 Mail till spelare före accepterat deltagande

Hej,

Jag heter Jonas Karlén och studerar pedagogik vid Göteborgs Universitet. Jag har

sedan några veckor haft kontakt med din fotbollstränare [tränarens namn] angående en undersökning som jag kommer att genomföra under våren. [hon/han] har gett mig din mailadress och nu undrar jag om du har möjlighet att delta i undersökningen.

Undersökningen är en del av mitt examensarbete, med vilket jag vill belysa elitfotbollsspelares självskattning av matchprestationer. För din del skulle undersökningen innebära att du skattar dina matchprestationer efter 4-5 matcher under våren.

Skattningen gör du helst samma dag som den aktuella matchen spelades och du gör den i en webbenkät som du når genom att [klicka här](#). All information om hur själva skattningen går till finner du i enkäten. Den tar ca 10 minuter att fylla i och det handlar alltså om att göra skattningen vid de fem tillfällen som jag angivit ovan.

Jag vore mycket tacksam om du medverkar i min undersökning och jag tar gärna emot ditt svar (positivt eller negativt) så snart som möjligt. Vid frågor, synpunkter eller problem är du välkommen att höra av dig på mail eller telefon (0702-719140).

Med vänlig hälsning
Jonas Karlén

7.3.2 Mail till spelare efter accepterat deltagande

Ämne: Undersökning om elitfotbollsspelares självskattning

Hej,

Jag heter Jonas Karlén och studerar pedagogik vid Göteborgs Universitet. Jag har under veckan haft kontakt med din fotbollstränare [tränarens namn] angående en undersökning som jag kommer att genomföra under våren. Enligt [honom/henne] har du ställt upp på att medverka i denna.

Undersökningen är en del av mitt examensarbete, med vilket jag vill belysa elitfotbollsspelares självskattning av matchprestationer. För din del kommer undersökningen att innebära att du skattar dina matchprestationer efter följande matcher:

[lagnamn – lagnamn] ([datum])
[lagnamn – lagnamn] ([datum])
[lagnamn – lagnamn] ([datum])
[lagnamn – lagnamn] ([datum])
[lagnamn – lagnamn] ([datum])

Jag ser helst att du gör skattningen samma dag som den aktuella matchen spelades. Skattningen gör du i en webbenkät som du når genom att [klicka här](#). Det kan vara bra om du läser igenom enkäten redan före första matchen så att eventuella frågetecken kan redas ut.

I webbenkätens först fält ska du fylla i din kod. Detta är för att jag ska kunna identifiera dig, utan att du behöver skriva ditt namn. Du anger samma kod vid vare skattning. Din kod är **[kod]**.

Jag är mycket tacksam över att du medverkar i min undersökning. Vid frågor, synpunkter eller problem är du välkommen att höra av dig på mail eller telefon (0702-719140).

Med vänlig hälsning
Jonas Karlén

7.4 Mail till spelare och tränare

Ämne: Skattning av matchprestation: [lagnamn – lagnamn]

Hej,

Du deltar i en undersökning som är en del av Jonas Karléns examensarbete i pedagogik vid Göteborgs Universitet. Undersökningen belyser elitfotbollspelares självskattningar av sina prestationer i match. Med detta mail vill jag påminna dig om att skatta din prestation i matchen **[lagnamn – lagnamn]**. Skattningen gör du i en webbenkät som du når genom att [klicka här](#).

Jag är mycket tacksam över att du medverkar i min undersökning. Vid frågor, synpunkter eller problem är du välkommen att höra av dig på mail eller telefon (0702-719140).

Med vänlig hälsning
Jonas Karlén